

UNIVERZITET U SARAJEVU-FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ANGLISTIKU

ZAVRŠNI RAD

**AFRO-AMERIČKI GOVOR U PREVODU NA BOSANSKI,
HRVATSKI I SRPSKI NA PRIMJERU ROMANA
„THE HELP“ AUTORICE
KATHRYN STOCKETT**

Mentor: prof.dr. Amira Sadiković

Student: Selma Hakirević

Sarajevo, januar 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO-FACULTY OF PHILOSOPHY
ENGLISH DEPARTMENT

MASTER'S THESIS

**AFRO-AMERICAN SPEECH IN THE TRANSLATION INTO
BOSNIAN, CROATIAN AND SERBIAN OBSERVED ON
KATHRYN STOCKETT'S NOVEL 'THE HELP'**

Supervisor: Prof. Amira Sadiković

Student: Selma Hakirević

Sarajevo, January 2024

SAŽETAK

Afro-američki vernakularni engleski (AAVE) je sociolekt čije izučavanje dobiva na važnosti tek posljednjih nekoliko decenija naročito zahvaljujući radu prominentnih lingvista poput Labova, Baker, Green itd.

Istraživanje ovih i drugih lingvista upravo su osvijetlila činjenicu da se AAVE ponaša kao svaki drugi dijalekat, tj. da je on jezik za sebe i da njegovo izučavanje, pa samim tim i načini prevođenja na druge jezike, predstavljaju još uvijek nedovoljno istraženu teritoriju.

S obzirom da kod nas nema mnogo prevedene literature koja tretira ovu tematiku, naročito ne one koja tretira strategije prevođenja AAVE-a, ovo istraživanje se fokusira na komparaciju prevoda AAVE-a na bosanski, hrvatski i srpski jezik na primjeru romana *The Help* autorice Kathryn Stockett.

Metodologija korištena u radu oslanja se na akcijsko istraživanje po modelu Basila Hatima (2001) i cilj joj je utvrditi koje strategije prevoda najviše koriste prevodioci prilikom prevoda AAVE-a na BHS jezike, kao i da li prevodioci više preferiraju pristup „podomaćivanja“ ili „postranjivanja prevoda“, a sve u cilju utvrđivanja koji od tri prevoda bi se mogao okarakterisati kao najbliži izvorniku.

Što se tiče ova dva pristupa, blaga prednost kod hrvatskog prevoda daje se strategiji forinizacije, dok bosanski i srpski prevodi više naginju ka domestikaciji, što je kod srpskog prevodioca naročito evidentno kroz obilato korištenje transkripcije, odnosno adaptacije stranih imena.

Rezultati pokazuju da najbolja strategija kod prevođenja AAVE-a na BHS jezike jeste varijanta govornog jezika što odgovara savremenim trendovima prevođenja ovog dijalekta, kao i to da prema kriteriju koliko pojedini prevod zvuči „prirodno“ kao ključnoj varijabli analize sva tri prevoda, bosanski prevod se pokazuje kao onaj koji u najvećoj mjeri ispunjava taj kriterij.

Ključne riječi: AAVE, sociolekt, dijalekat, prevod na BHS, akcijsko istraživanje, strategije prevođenja, govorni jezik

ABSTRACT

Afro-American Vernacular English (AAVE) is a sociolect whose study has gained importance only in the last few decades, especially thanks to the work of prominent linguists such as Labov, Baker, Green, etc.

The research of these and other linguists shed light on the fact that AAVE behaves like any other dialect, i.e. that it is a language in itself and that its study, and therefore the ways and methods of translating it into other languages, still represent insufficiently explored territory.

Given that there is not much translated literature dealing with this topic, especially not the one focusing on AAVE translation strategies, this research focuses on the comparison of AAVE translations into Bosnian, Croatian and Serbian using the example of the novel *The Help* by Kathryn Stockett.

The methodology used in the paper is based on action research based on the model of Basil Hatim (2001) and its goal is to determine which translation strategies are most used by translators when translating AAVE into BHS languages, as well as whether translators prefer the approach of "domestication" or "foreignization", all with the aim of determining which of the three translations could be characterized as the closest to the original.

As far as these two approaches are concerned, a slight advantage in the Croatian translation is given to the strategy of foreignization, while the Bosnian and Serbian translations lean more towards domestication, which is particularly evident in the case of the Serbian translator through the abundant use of transcription or adaptation of foreign names.

The results show that the best strategy when translating AAVE into BHS languages is a variant of the spoken language, which corresponds to the contemporary trends of translating this dialect, as well as that according to the criterion of how "natural" each translation sounds, as a key variable of the analysis of all three translations, the Bosnian translation is shown to be the one that fulfills that criterion to the greatest extent.

Key words: AAVE, sociolect, dialect, translation into BHS, action research, translation strategies, spoken language

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	
SADRŽAJ.....	
LISTA TABELA.....	
LISTA ILUSTRACIJA.....	
POGLAVLJE 1 UVOD	1
POGLAVLJE 2 OPĆENITO O PREVOĐENJU	3
2.1 Od antičkih začetaka do moderne teorije o prevođenju	3
2.2 O „kvalitetu“ prevoda	5
2.3 Strategije prevođenja.....	7
2.4. Prevođenje dijalekata	14
POGLAVLJE 3 PREVOĐENJE KULTURE	16
POGLAVLJE 4 PREGLED LITERATURE	20
4.1. Afro-američki vernakularni engleski (AAVE – Afro-American Vernacular English)	20
4.2 Gramatika AAVE-a.....	23
4.3. Vokabular i izgovor u AAVE-u.....	29
POGLAVLJE 5 UPOREDNA ANALIZA PREVODA ROMANA <i>THE HELP</i> NA BHS JEZIKE	33
5.1 O djelu i autorici	33
5.2. Društveno-historijski kontekst romana	36
5.3 Metodologija.....	38
5.3.1 Uporedna analiza prevoda poglavlja 3 „Minnie“ na BHS jezike	41
POGLAVLJE 6 DISKUSIJA I ZAKLJUČAK	68
BIBLIOGRAFIJA	72

LISTA TABELA

Tabela 1 Primjeri upotrebe gramatičkih konstrukcija AAVE-a u romanu <i>The Help</i> (Poglavlje I „Aibeleen“)	28
Tabela 2 Analiza korištenih prevodilačkih strategija	41

LISTA ILUSTRACIJA

Ilustracija 1 Šematski prikaz akcijskog/stručnog istraživanja	39
Ilustracija 2 Najčešće korištene strategije u analiziranom poglavlju	66
Ilustracija 3 Preferirane strategije kod sva tri prevodioca	67

POGLAVLJE 1 UVOD

Moj interes za afro-američku kulturu se pojavio dosta rano, još u djetinjstvu kada sam gledajući neke američke filmove poput serije *Sjever i Jug* postala svjesna podređenog statusa Afro-amerikanaca tokom američke historije i duboke nepravde koja im je nanesena, a taj interes se još više produbio kada sam negdje pred upis postdiplomskog studija iz prevođenja došla do knjige *The Help* američke spisateljice Kathryn Stockett.

Knjiga me se jako dojmila jer je tretirala više tema koje me zanimaju – od položaja Afroamerikanaca u doba buđenja pokreta za ljudska prava, emancipacije žena kako bjelkinja tako i crnkinja, do toga da je veći dio romana ispričan iz vizure služavki Afro-amerikanki na izvornom govoru crnaca u Americi tj. AAVE-u.

Za temu rada sam odabrala uporednu analizu prevodâ romana *The Help* na BHS jezike gdje sam usporedbom prevodâ odgovarajućeg poglavlja iz romana na ova tri jezika nastojala doći do zaključka koje su to strategije prevoda koje prevodici najviše koriste, a kao kriterij kvaliteta prevoda uzela sam „prirodnost“ zvučenja pojedinog prevoda, tj. koliko specifični prevod odgovara odgovarajućem jezičkom, društvenom, kulturološkom pa i demografskom kontekstu.

Drugo poglavlje počinje osvrtom na početke prevođenja i važnost prevođenja kroz historiju kao discipline koja je značajno doprinijela očuvanju dragocijenog znanja antičkih mislilaca, a time i razvoju cjelokupne zapadne civilizacije.

Od antičkih početaka do moderne teorije o prevođenju, ovdje opisujem njegov razvoj, naročito od polovine XX. vijeka do danas gdje se posebno ističu radovi prominentnih lingvista i teoretičara prevođenja poput Vinaya i Dalbernet, Mone Baker, Lawrence Venutija, Basil Hatima, Iana Masona, Blum-Kulke i mnogih drugih.

Ovo poglavlje takođe tretira razloge zbog kojeg prevođenje nije samo disciplina pukog prenošenja riječi iz jednog jezika u drugi, nego se zapravo radi o kompleksnom procesu koji podrazumijeva niz različitih vještina i kompetencija među kojima se posebno ističe poznavanje kulture jezika izvornika i ciljnog jezika.

Poglavlje još tretira i pitanja ekvivalencije i neekvivalencije, odnosno faktora koji pospješuju i narušavaju kvalitet prevoda kao takvog, a završava se opisom nekih od najviše korištenih strategija prevoda s posebnim osvrtom na preporučene strategije za prevođenje dijalekata što je ujedno i tema ovog rada.

Treće poglavlje tretira prevođenje kulture, tj. specifičnih kulturnih elemenata i bavi se klasifikacijama različitih kulturoloških elemenata unutar jezika te različitim strujama koje zagovaraju suštinsku prevodivost odnosno neprevodivost kulturološki bogatih tekstova te strategijama podomaćivanja i postranjivanja kao dvjema glavnim strategijama u njihovom prevođenju.

U četvrtom poglavlju opisujem porijeklo i gramatiku AAVE-a sa nekim od glavnih značajki ovog dijalekta poput odsustva nastavka *-s* u trećem licu jednine prezenta, neobilježenog prošlog vremena glagola, odsustva kopule, tj. glagola *be* u sadašnjom vremenu i duple negacije.

Poglavlje završava sa primjerima gramatike iz samog teksta te opisom glavnih karakteristika vokabulara i izgovora AAVE-a.

Peto poglavlje sadrži kratku bilješku o piscu i djelu kao i opis društveno-historijskog konteksta romana, a to su 60-te godine XX vijeka u Americi.

To je vrijeme velikih društvenih promjena u SAD-u, vrijeme hladnog rata, borbe protiv rasizma, pokreta za ljudska prava, Martina Luthera Kinga Jr., Malcolma X, militantnijih pokreta poput Black Powera, ali i protesta protiv rata u Vijetnamu.

U ovom dijelu navodim i metodologiju korištenu u izradi rada – tj. shematski prikaz akcijskog istraživanja po modelu Basila Hatima (2013) sa objašnjenjem pojedinačnih korištenih koraka i konačno prelazim na glavni i ujedno najznačajniji dio rada, tj. uporednu analizu prevoda poglavlja 3 „Minny“ na BHS jezike.

Tu opisujem koje su to strategije koje prevodioci najviše koriste kod prevođenja AAVE-a na BHS jezik i koja strategija se nameće kao najprirodnije rješenje u tom procesu.

U zaključku, nadam se da će sve teme koje sam obradila u prethodno spomenutim poglavljima općenito doprinijeti razumijevanju specifičnosti i zakonitosti AAVE-a kod svih onih koji žele znati više o njemu i da će prevodioci koji se ubuduće sretnu sa tim govorom moći na osnovu

praktičnih primjera prikazanih u istraživanju znati kako na najjedvaktiji način prevesti AAVE dijalekat, naročito ako se do sada nisu susretali s ovim varijetom engleskog jezika.

POGLAVLJE 2 OPĆENITO O PREVOĐENJU

2.1 Od antičkih začetaka do moderne teorije o prevođenju

Hatim i Mason (2005, v.p.) posmatraju prevođenje kao „čin komunikacije koji pokušava prenijeti, preko kulturoloških i lingvističkih barijera, neki drugi čin komunikacije (koji je možda bio namijenjen za različite svrhe i različite čitaoce/slušaoce)“, dok bi neke druge definicije prevođenja bile: „mentalna aktivnost tokom koje se značenje datog lingvističkog diskursa iskazuje iz jednog jezika u drugi“ (Osman, 2017, v.p.) ili pak: „[p]roces kojim se lanac izraza koji sačinjava strani tekst zamjenjuje lancem izraza na jeziku prevoda do kojih prevodilac dolazi na osnovu interpretacije“ (Venuti, 2008, p.13, v.p.).

Prevođenje pa tako i svijest o njegovoj važnosti u međuljudskoj komunikaciji općenito prisutno je još od najstarijih vremena, s tim da nešto veći značaj stiče u doba Rimskog carstva kada se u 1. stoljeću p.n.e. Cicero i Horacije pojavljuju kao prvi teoretičari prevođenja (Ghanooni, 2012, p. 77), te nešto kasnije, u vrijeme ranih prevodilaca Svetog pisma.

Prvi prevodioci tako postaju značajni prenosioci novih spoznaja, ali i direktni kreatori svog vlastitog jezika time što obogaćuju jezik novim, do tada nepoznatim terminima i posudbenicama iz stranih jezika sa kojima dolaze u dodir, te tako neizravno utiču i na razvoj i napredovanje društva cjelini.

I pored svega toga, prevodilačka profesija kroz istoriju općenito biva (nepravedno) potcijenjena i ne uživa ugled koje su imale neke druge „prestižnije“ profesije.

Prevođenje svoj procvat doživljava u doba klasicizma i romantizma, međutim prevođenju kao disciplini se počinje pridavati mnogo veća pažnja i ono se počinje intenzivnije akademski izučavati tek 80-tih i 90-tih godina dvadesetog vijeka kada se u okviru moderne teorije o

prevođenju pojavljuje niz inovativnih radova iz ove oblasti autora poput Mone Baker, Basil Hatima, Ian Masona, Blum-Kulke i drugih.

Stručnjaci počinju prepoznavati neophodnost standardizacije profesije kao cjeline i uvođenja formalnog obrazovanja iz prevođenja.

Mona Baker tako navodi da i pored toga što postoji određeni broj prvoklasnih prevodilaca bez formalnog obrazovanja, prevodioci trebaju imati nešto više od svoje intuicije, talenta i iskustva, a to je jedno cjelovito poznavanje jezika i funkcije koju jezik ima za one koji ga koriste (1992, p.4).

Ona također ističe da u kompleksnom procesu kakav je prevođenje, postoji još nešto što je od suštinske važnosti, a to je činjenica da

[se] [s]koro svaki aspekt života uopće, a naročito interakcija između govorničkih grupa može smatrati relevantnim za prevođenje, disciplinu koja se treba zanimati s time kako se značenje generira unutar i između različitih grupa ljudi u različitim kulturološkim okruženjima (ibid., v.p.).

Sve to govori u prilog toga kako prevođenje nikada nije samo puklo pretvaranje riječi sa jednog jezika na drugi, nego da se zaista radi o kreativnom i kompleksnom stvaralačkom procesu koji podrazumijeva niz različitih kompetencija.

U navedenom periodu dolazi do shvatanja važnosti ne samo opsežnijeg izučavanja prevođenja kao takvog, nego i potrebe davanja određenih smjernica samim prevodiocima koje bi oni trebali imati na umu i kojih bi se trebali držati kako bi njihov rad na kraju polučio zadovoljavajući rezultat.

Mnogi autori poput Mone Baker tako dolaze do zaključaka koje su strategije prevođenja najbolje u određenim kontekstima, te šta je potrebno izbjegavati, a šta je ono što treba imati na umu kako bi prevod zvučao što „prirodnije“, odnosno tako da čitalac (ili slušalac) ne osjeti intervenciju prevodioca.

Međutim jedna od glavnih odlika tih strategija je to što se one najvećim dijelom baziraju na prevodu različitih vrsta dokumenata, tj. neknjiževnog teksta, što ih u određenoj mjeri razlikuje od strategija koje se koriste za književne prevode (a posebno poeziju) i koje opet podrazumijevaju čitav niz posebnih vještina.

U slučaju književnog prevoda često su prevodioci i sami pisci ili pjesnici, pa tako raspolažu i svojevrsnim urođenim talentom za tu vrstu umjetničkog izražaja.

Književni prevod je zasigurno jedno ogromno područje koje zajedno sa još nekim vrstama prevoda i manje poznatim i još nedovoljno istraženim jezicima i strategijama koje iz njih treba da proizađu, tek treba da postane konstantan predmet izučavanja u okviru ove relativno mlade akademske discipline.

Napori da se prevođenju dâ mjesto i priznanje koje zaslužuje još uvijek traju i svi izgledi su da će se i u budućnosti njegovom izučavanju i unapređivanju pristupati sa jednakim žarom i entuzijazmom kao što je to bio slučaj u posljednjih nekoliko decenija.

2.2 O „kvalitetu“ prevoda

Prvo pitanje koje se prirodno nameće kod bilo kakve rasprave o prevođenju je: „Šta je to što čini jedan prevod „kvalitetnim“? Odgovora ima mnogo, a kao centralni pojam se javlja pojam ekvivalencije, odnosno neekvivalencije, koja je najčešće uzrok problema kod prevoda. Ekvivalencija bi bila sličnost, a neekvivalencija nepodudarnost u značenju između dva izraza ili riječi, dok bi ekvivalent bio izraz koji po svom značenju i kontekstu u kojem se pojavljuje odgovara izrazu iz nekog drugog jezika sa kojeg ili na koji se prevodi.

Tu bi primarni zadatak prevodioca bio znati izabrati odgovarajući ekvivalent u ciljnom jeziku, što opet zavisi od niza faktora od kojih su neki striktno longvistički (poput izbora odgovarajućih idioma i kolokacija), a neki ekstralingvistički (poput težnje ka postizanju koherentnosti i kohezije kod prevoda) (Baker, 2001, p. 17).

Na konačne odluke prevodioca svakako utiče i svrha i priroda prevoda (npr. da li se radi o nekom naučnom tekstu, dječijoj knjizi, tehničkom uputstvu i sl.), ali i koliko mu je dato slobode od onih koji naručuju prevod.

Prevodilac uvijek treba težiti postizanju ekvivalencije i pridržavati se pravila pojedinog registra i očekivanja čitalaca tog istog registra, osim u onim slučajevima kada mu je cilj da prenese „okus“ (i atmosferu) izvorne (možda manje poznate) kulture (ibid.).

Ipak, iskustvo je pokazalo da i pored najboljih napora prevodilaca, težnja ka postizanju potpune ekvivalencije u praksi često nije moguća zbog različitih jezičkih, ali i kulturoloških barijera u pojedinim zajednicama i društvima.

S obzirom da jezik oslikava realnost zajednice koja ga govori, Baker s pravom kaže da

„[j]ezici razumljivo teže da prave samo one razlike u značenju koje su relevantne za njihovo konkretno okruženje, bilo da se radi o fizičkim, historijskim, političkim, vjerskim, kulturalnim, ekonomskim, pravnim, društvenim ili drugim [razlikama]“ (p.18, v.p.).

U tom kontekstu bitno je spomenuti i to da mnoga društva određene teme ili izraze smatraju tabuima, dok kod nekih drugih zajednica to apsolutno nije slučaj. Tako npr. u arapskom jeziku tabu tema bi bila seksualnost ili homoseksualizam na koji se za razliku od Zapada, ne gleda sa odobravanjem ili indiferentnošću, nego je to pojava koja nailazi na sveopću osudu i gnušanje društva, pa se tako i sam pojam prevodi izrazom koji ima pejorativno značenje.

Tu prevodioci često biraju opciju izostavljanja određenih izraza ili čitavih dijelova teksta koje smatraju neprimjerenim za ciljnu publiku, što rezultira svojevrsnom manjkavosti prevoda koji tako ostaju „hendikepirani“ u pogledu nekih svojih bitnih aspekata. Ali to opet zavisi od pozicije s koje gledamo, jer bi se mnogi sigurno složili da izostavljanje određenih dijelova teksta koji za određenu zajednicu nisu relevantni, na kraju krajeva, možda i nije toliki gubitak.

Prije nego što se pristupi prevodu prevodilac mora znati s kakvim se materijalom susreće i šta je to što se od njega očekuje. Upoznavanje sa tekstom prevoda je posebno važno, pa makar se radilo i o površnom, brzom „skeniranju“ kako bi stvorili određenu sliku i ideju o kakvom se registru radi i koja bi zapravo bila poenta samog teksta. Drugim riječima, nastojimo najprije razumjeti tekst, a zatim pristupamo analizi razlikâ između izvornog jezika i jezika cilja. Također, od samog početka prevođenja vršimo određene prilagodbe u pogledu rječnika te vokabulara i frazeologije koju koristimo, što bi uz odabir adekvatne strategije prevoda trebalo da doprinese željenom cilju, a to je postizanje ekvivalencije.

S druge strane, glavne zamke u koje mogu upasti prevodioci su previše doslovan prevod i davanje prednosti tačnosti u odnosu na prirodnost i „pitkost“ prevoda. Također je bitno i odmaknuti se od prevoda na kratko vrijeme i ponovo mu se vratiti kasnije i iščitati to što je prevedeno kako bi se izbjegla zamka pretjeranog korištenja atipičnih jezičnih konstrukcija, tj. onih koje su karakteristične za jezik izvornik.

Još jedan problem neekvivalencije na nivou riječi bi bio i problem tzv. „lažnih prijatelja“ (*false friends*) tj. riječi koje i pored toga što izgledaju i zvuče slično, imaju različito značenje u različitim jezicima zbog specifičnih faktora kojima su te riječi bile izložene tokom svog razvoja. Tipičan primjer bi recimo bila riječ *sensible* koja se na engleskom prevodi kao *razuman/na/no*, dok bi njeni „lažni prijatelji“ na francuskom, španskom ili njemačkom bili *sensible*, odnosno *sensibel* sa značenjem *osjetljiv/va/o*.

Prevodioci trebaju imati na umu da ovakve izraze ne prevode po automatizmu naročito kada se radi o prevođenju sa i na jezike koji su kulturološki i istorijski povezani poput njemačkog, engleskog, ili francuskog jezika.

Međutim, kako se uspješno nositi sa problemom neekvivalencije možda najbolje ilustruju riječi Mone Baker (2001):

Kod rješavanja bilo koje vrste neekvivalencije, važno je najprije procijeniti njen značaj i implikacije u datom kontekstu. Neće svaki primjer neekvivalencije s kojim se susretnete biti značajan. Nije niti moguće, a ni poželjno reproducirati svaki aspekt značenja za svaku riječ u izvornom tekstu. Trebamo pokušati, koliko god je to moguće, prenijeti značenje **ključnih riječi** [moje isticanje] koje su središnje za razumijevanje i razvoj teksta, ali ne možemo i ne smijemo odvlačiti pažnju čitatelja tako što ćemo svaku riječ posmatrati izolovano i nastojati predočiti mu/joj puno lingvističko objašnjenje njenog značenja (p.26, v.p.).

Vladimir Pavlović u svojoj knjizi *O prevodilaštvu i prevodiocima* kaže: „Prevođenje je jedna izuzetna vještina....[čiji krajnji rezultat treba biti to] da čitalac, odnosno slušalac prevoda ima utisak da je tekst izvorno napisan odnosno izgovoren na jeziku prevoda“ (2000, p. 6).

Konačno, iako smo naveli one osnovne uslove potrebne da bi jedan prevod bio kvalitetan, ipak s obzirom da je prevođenje u velikoj mjeri kreativan proces i jedan vid umjetnosti, ali i stvar ličnog ukusa, ono posjeduje i onu manje mjerljivu, neuhvatljivu komponentu koja je određena preferencama, ukusom i stilom svakog pojedinog prevodioca.

2.3 Strategije prevođenja

Kada u toku prevođenja prevodioci naiđu na problem koji nije moguće riješiti doslovnim prevodom, oni taj problem neekvivalencije nastoje riješiti različitim kompenzacijskim tehnikama i metodama koje nazivamo strategijama prevođenja.

Prevodilačke strategije obuhvataju opservaciju teksta, identifikaciju problema (npr. da li je problem leksičke ili sintaktičke prirode), te njegovo rješavanje u sklopu procesa koji podrazumijeva donošenje određenih odluka.

Mnogi autori poput Vinaya i Darbelnet (1958), Lorschera (1996), Bergena (n.d.) ili Venutija (2000) su u toku svog rada došli do zaključaka o različitim strategijama prevođenja, a one koje najprije želim spomenuti su strategije koje u svojoj knjizi *Komparativna stilistika francuskog i engleskog* (1995) navode autori Vinay i Darbelnet.

Prema ovim autorima prevodioci mogu odabrati između dvije metode prevođenja, tj. između direktnog ili indirektnog prevoda.

Kod nekih prevoda moguće je poruku iz jezika izvornika prenijeti element po element što Vinay i Dalbernet nazivaju strukturnim paralelizmom, dok s druge strane imamo prevode koji sadrže paralelne koncepte i tu je riječ o metalingvističkom paralelizmu (ibid).

Upravo zbog tih metalingvističkih razlika određene stilske efekte nije moguće prenijeti u ciljni jezik, odnosno postoje određene praznine u ciljnom jeziku koje se moraju popuniti na odgovarajući način (odgovarajućim leksičkim i morfo-sintaktičkim rješenjima) i tada prevodioci koriste zaobilazne procedure. U direktne procedure tako spadaju: posuđenice, prevedenice (kalk) i doslovni prevod, dok kao zaobilazne procedure Vinay i Dalbernet navode transpoziciju, modulaciju, ekvivalenciju i adaptaciju (1995, pp. 31-40).

Posuđenice

Posuđenice se koriste upravo da bi se premostile praznine u ciljnom jeziku, a naročito kada su u pitanju metalingvističke praznine (npr. novi tehnički proces, nepoznat koncept).

Strani izrazi se mogu koristiti da bi se prevodu dala određena boja, odnosno „okus“ izvorne kulture – npr. ruske riječi poput *roubles*, *datchas* i *apparatchik*, *dollars* i *party* iz američkog engleskog ili npr. *tequila* i *tortillas* iz meksičkog španskog, itd.

Prevedenice (kalk)

Prevedenica ili kalk je posebna vrsta posuđenice gdje se određeni oblik posudi iz jednog jezika u drugi, a zatim se uradi doslovni prevod svakog od njegovih elemenata u ciljni jezik.

Kalk može biti leksički, kao u prvom primjeru dole, koji uvodi novi način izražavanja poštujući sintaktičku strukturu ciljnog jezika ili pak strukturni, kao u drugom primjeru, koji uvodi novu konstrukciju u jezik.

Primjer englesko-francuskih prevedenica:

Compliments of the season! : Compliment de la saison!

Science fiction : Science-fiction

Doslovni prevod

Doslovni prevod ili riječ za riječ je prevod gdje se riječ ili fraza izvornog jezika prevode u riječ ili frazu ciljnog jezika bez da se previše pažnje poklanja stilu i gdje je zadaća prevodioca da se ograniči na poštivanje lingvističkih pravila ciljnog jezika.

Primjer:

Where are you? : Où êtes-vous?

I left my spectacles on the table downstairs : J'ai laissé mes lunettes sur la table en bas.

Prema Vinayu i Dalbernetu doslovni prevod je najčešći metod prevoda kada se prevodi između dva jezika iz iste porodice (npr. francuski i italijanski) i još i više kada oni dijele istu kulturu (1995: 34).

Transpozicija

Ovaj metod podrazumijeva zamjenu jedne vrste riječi s drugom bez mijenjanja značenja poruke.

Tako npr. glagolska fraza „Il a annoncé qu'il reviendrait“ može se izraziti imenskom frazom „Il a annoncé son retour“ što je ujedno i transpozicija.

Još neki primjeri transpozicije bi bili:

Dès son lever... : As soon as he gets/got up...

As soon as he gets up... : Dès son lever... (transpozicija)

: Dès qu'il se lève...(kalk)

Iz ovih primjera je vidljivo da prevod na engleski dozvoljava samo upotrebu iste osnovne ili bazne forme, dok obrnuti prevod na francuski dozvoljava ili prevod transpozicijom ili kalkom.

Modulacija

Ova procedura podrazumijeva promjenu oblika poruke do koje se dolazi promjenom tačke gledišta, fokusa, perspektive ili kategorije misli u odnosu na jezik izvornik.

Vinay et Darbelnet navode sljedeće primjere:

It is difficult to show... : Il est facile de démontrer...

The time when... : Le moment où...

Prema Ani Fernandez Guerra „modulacija je slična transpoziciji, i ponekad, potrebna kako bi se izbjegao nedostatak fluentnosti ili egzoticizam u prevodu.“ (2012, p.11, v.p.)

Ekvivalencija

Jedna te ista situacija može se prevesti s jednog na drugi jezik korištenjem potpuno različitih stilskih i strukturnih metoda i takva metoda proizvodi ekvivalentne tekstove.

Primjeri ekvivalencije bi bili:

francuski

engleski

Aïe! : Ouch! (uzvik kada se npr. neko udari čekićem po prstima)

Il pleut à seaux/des cordes : It is raining cats and dogs

Većina ekvivalencija je fiksna i spada u frazeološki repertoar idioma, klišea, poslovice i imeničkih i pridjevskih fraza.

Adaptacija

Adaptacija se koristi tamo kada je situacija koju prenosi poruka izvornog jezika nepoznata u ciljnom jeziku i u tim slučajevima zadatak prevodilaca je da stvore novu situaciju koja se može smatrati ekvivalentnom.

Ovaj metod prevoda se često koristi u prevodu naziva knjiga i filmova.

Npr.:

Trois hommes et un coffin : Three men and a baby [film]

Le grand Meaulne : The Wanderer [naziv knjige]

Odsustvo adaptacije u prevodu je obično jako primjetno jer ono ne utiče samo na sintaktičku strukturu nego i na razvoj ideja i njihovu prezentaciju u okviru pasusa, tako da jedan takav tekst često ima nedefinisan ton i odaje utisak da nešto ne zvuči kako treba.

Ništa manje značajne za teoriju prevođenja su i one strategije koje u svojoj knjizi *In other words* (2001) opisuje Mona Baker jer se radi o strategijama zasnovanim na iskustvu profesionalnih prevodilaca, a svaku od njih ona takođe potkrepljuje odgovarajućim primjerima.

Tako Baker (2001, pp. 26-42) navodi osam strategija kojima se profesionalni prevodioci koriste kada se susretnu s problemom neekvivalencije, a to su:

1. Prevođenje korištenjem općenitije riječi (hiperonima/nadređene riječi)

Ovo je jedna od najčešće korištenih strategija, naročito kada se radi o propozicijskom značenju i može se primijeniti u većini jezika s obzirom na hijerarhijsku strukturu semantičkih polja koja je univerzalna pojava u skoro svim jezicima.

Ukoliko recimo u ciljnom jeziku ne postoji prevodni ekvivalent za neki hiponim iz izvornog jezika, prevodnici taj problem rješavaju tako što se pomjere za jedan nivo nagore u semantičkom polju kako bi pronašli općenitiju riječ koja obuhvata izvorno značenje hiponima koji nedostaje.

2. Prevođenje korištenjem neutralnije/manje ekspresivne riječi

Nekada ekspresivno značenje nekih riječi iz jezika izvora nije moguće prenijeti u cijelosti, što zbog određenih restrikcija koje nameću određeni jezički/kulturološki standardi, što zbog toga što (morfološki) slične riječi imaju druge konotacije, ili čak nekada što za određene izraze/riječi ne postoje prevodni ekvivalenti u ciljnom jeziku (takva je npr. engleska riječ *home* koju je teško prevesti u većini jezika). Upravo tada prevodnici pribjegavaju ovoj strategiji i prisiljeni su da biraju formalnije ili manje izražajne riječi. Međutim, nekada je i moguće zadržati prvobitno ekspresivno značenje izvorne riječi dodavanjem modifikatora u prevodu.

3. Prevođenje pomoću kulturološke zamjene

Korištenjem ove strategije prevodilac se odmiče od propozicijskog značenja riječi jer neki kulturno-specifični izraz zamjenjuje sa riječju iz ciljnog jezika koja nema isto propozicijsko značenje, ali za koju se očekuje da će imati isti efekat na čitaoca. To je najčešće neki koncept koji je karakterističan za ciljni jezik i kulturu i s kojim se čitalac može lako identificirati (npr. engleski običaj pijenja čaja može se prevesti sa bosanskim običajem pijenja bosanske kafe gdje čak imamo više naziva za kafu zavisno od toga u koje se doba dana pije, pa otuda *sehur kahva*, *dočekuša*, *razgovoruša*, *sikteruša* itd.).

Da li će se prevodilac odlučiti da koristi ovu strategiju u velikoj mjeri zavisi od prevlađujućih normi u određenoj jezičkoj zajednici, a posebno od toga a) koliko mu je slobode u tom smislu dato od onih koji naručuju prevod i b) od svrhe samog prevoda.

4. Prevođenje korištenjem posuđenice ili posuđenice uz objašnjenje

Ova strategija je naročito korisna za prevođenje kulturno-specifičnih izraza, modernih koncepata i popularnih, trendovskih riječi. Ako se ova riječ pojavljuje više puta u tekstu, najbolje bi bilo da se kod prvog pojavljivanja uz nju ponudi i objašnjenje. Nekada se takve

posuđenice koriste i bez objašnjenja u slučaju ako prevodilac procijeni da su čitatelji već upoznati s određenim konceptom ili kada se više želi istaći evocirano nego propozicijsko značenje riječi. Međutim sloboda korištenja posuđenica će opet zavisiti od prevodilačkih normi koje prevladavaju u nekom društvu, pa tako imamo više i manje tolerantne jezike po tom pitanju.

5. Prevođenje parafraziranjem korištenjem srodne riječi

Ova strategija se koristi kada koncept koji izražava izvorna riječ postoji u ciljnom jeziku, ali u nešto drugačijem obliku, kao i kada se jedan takav oblik mnogo češće koristi u izvornom jeziku nego što je to slučaj u ciljnom jeziku. U nekim slučajevima se u okviru ove strategije može koristiti i poređenje – strategija koja može biti od pomoći kod još nekih vrsta neekvivalencije.

6. Prevođenje parafraziranjem korištenjem nesrodnih riječi

U situacijama kada za određeni koncept uopće ne postoji riječ kojom se on prevodi u ciljnom jeziku, prevodioci pribjegavaju ovom vidu parafraze tako što modificiraju hiperonim date riječi ili „raspakuju“ značenje originalnog izraza naročito kada se radi o semantički kompleksnim riječima. Glavne prednosti parafraze su to što ona skoro u potpunosti uspijeva prenijeti propozicijsko značenje, a njen nedostatak bi bio što se u tom procesu neminovno gubi neko suptilnije, asocijativno značenje riječi (poput emotivnog ili ekspresivnog). Još jedan nedostatak parafraziranja bi bio to što je poprilično „nezgrapna“ kao strategija i opterećujuća za tekst jer se jedan jezični znak zamjenjuje sa objašnjenjem koje podrazumijeva više njih.

7. Prevođenje izostavljanjem/ispuštanjem riječi

Ova strategija se najčešće koristi kada značenje koje određena riječ nastoji prenijeti nije od vitalne važnosti za razvoj i razumijevanje teksta, tako da je prevodioci često koriste u nekim kontekstima gdje smatraju da zbog toga tekst neće izgubiti na kvaliteti.

Međutim, izostavljanjem riječi kod prevoda dio značenja se neizostavno donekle gubi, tako da bi najbolje bilo koristiti je kao posljednje utočište i to u situacijama kada je mnogo važnije proizvesti prirodan, čitak prevod nego precizno prenijeti određeno značenje.

8. Prevođenje korištenjem ilustracije

Ova strategija je naročito korisna kada u ciljnom jeziku nedostaje prevodni ekvivalent, a kada riječ koja se prevodi predstavlja predmet koji se lako može ilustrovati. Koristi se posebno tamo gdje tekst ne smije zauzeti puno prostora i mora ostati kratak, koncizan i konkretan (npr. jedan primjer ove strategije bi bila kutija za Lipton čaj za arapsko tržište, gdje se vrećice za čaj ne prevode arapskim izrazom koji bi zahtijevao dugo objašnjenje, već se umjesto tekstualnog prevoda koristi crtež vrećice za čaj).

2.4. Prevođenje dijalekata

Literatura koja se odnosi na prevođenje dijalekata je dosta oskudna tako da sam se za potrebe ovog istraživanja poslužila određenim navodima iz stručnih radova koje sam pronašla na internetu.

Prijašnji pokušaji prevoda AAVE-a su bili prilično neadekvatni jer se kod većine prevodilaca s početka XX vijeka ovaj varijetet pokušavao prikazati manjkavim i defektnim u odnosu na „standardni“ jezik likova bijelaca koji je često i sam odstupao od standarda.

Međutim sredinom XX vijeka socijalne prilike su se počele mijenjati u smjeru demokratizacije i osuđivanja rasnih nejednakosti i predrasuda što prate i promjene na polju sociolingvističkih istraživanja (naročito onih poznatih lingvista poput Williama Labova i Williama Stewarta), gdje se AAVE počinje smatrati punopravnim dijalektom engleskog jezika tj. logičnim i koherentnim jezičkim sistemom sa vlastitom gramatikom i pravilima.

U korak s tim promjenama o dijalekatskom statusu AAVE-a u prevodilačkim priručnicima se sve više mogu vidjeti preporuke da se dijalekti izvornog jezika trebaju prevoditi ne regionalnim dijalektima ciljnog jezika, nego radije govornom, neformalnijom verzijom tog istog jezika jer bi svaki pokušaj prevođenja nekim dijalektom dodao neželjene socijalne, regionalne i historijske konotacije.

Tako npr. Elisabetta Davi navodi da su istraživanja France Cavagnoli bila jako korisna u opisivanju precizne strategije za prevođenje dijalekata (2020, p.40).

U svom djelu *La voce del testo*, Cavagnoli opisuje sljedeće načine pomoću kojih se dijalekat može prevesti sa izvornog na ciljni jezik:

Prvi način bio bi brisanje i „izravnavanje“ karakteristika i posebnosti vernakularnog jezika ili dijalekta u korist standardnog jezika i ograničavanje teksta samo na njegovu informativnu funkciju na štetu estetske.

Drugi način bi bio egzotizacija dijalekta time što bi se taj isti dijalekat najprije preveo na ciljni književni jezik, a zatim stavljanjem tih dijelova u kurziv kako bi se označilo da taj tekst sadrži dijalekat. Ovom strategijom riskira se da se čitatelj zbuni jer se može pitati šta je razlog iza tog tipografskog postupka.

Treći način bi bio dodatna strategija egzotizacije stvaranjem svojevrsnog *ad hoc* dijalekta kako to navodi Cavagnoli. Međutim, ovom procedurom prevodilac riskira da stvori novi vještački jezik podložan stereotipnim ili rasističkim interpretacijama što dovodi do udaljavanja od prvobitne ideje spontanosti koju je autor nastojao kreirati u originalnom tekstu upravo pomoću upotrebe dijalekta. Cavagnoli smatra ovu strategiju neadekvatnom i kao negativni primjer navodi italijanski prevod romana *Hucklebery Finn* prevodioca Gusieppea Culicchie gdje u pokušaju „poštivanja stranih kultura“ prevodilac koristi tehniku postranjivanja gdje je krajnji proizvod to da se Jim prikazuje kao lik koji govori nekim nedefinisanim, krnjim jezikom (iako njegov sagovornik Huck i on govore jako sličan engleski) i zapravo kao neko ko nije u stanju naučiti bilo koji jezik.

Konačno, posljednji način koji se ujedno pokazao i najadekvatnijim, jeste prevođenje dijalekta jezikom kojeg karakterišu osobine koje su tipične za oralnost u ciljnom jeziku. Time se izbjegava brisanje osobnosti originalnog teksta i kreiranje kontroverznih, umjetnih verzija jezika. Konačni rezultat takvog prevoda bio bi kolokvijalni jezik kojeg karakterišu elementi tipični za govorni jezik (ibid).

Još neki prevodioci poput Franza Gutingera (1963) zagovaraju prevođenje dijalekata govornim standardnim jezikom jer prema njegovom viđenju svako prevođenje dijalekta drugim dijalektom rezultira neadekvatnim lokalnim stereotipima (citirano u Berthele, 2000, p.607). Na konferenciji koju je 1983. godine organizovao Evropski prevodilački odbor i čiji je fokus bio primarno AAVE, nakon razmatranja nekoliko prevodilačkih strategija za prevod ovog dijalekta većina prevodioca je dala određenu prednost kolokvijalnom, proleterijanskom njemačkom

karakterističnom za Rursku oblast, važan centar teške industrije u Njemačkoj (Graf/Schönfeld (1983) citirano u Berthele, p. 2000).

POGLAVLJE 3 PREVOĐENJE KULTURE

Jezik je u mnogočemu manifestacija kulture tako da uspješno prevođenje svakako podrazumijeva i široko i opsežno poznavanje kulture jezika izvornika.

Prema Cerdá Massó, kulturno-specifični izrazi (*culture specific items*) su izrazi koji označavaju stvari, običaje, vrijednosti, načine života i druge materijalne i kulturološke aspekte koji oblikuju jedan jezik (u Fernandez Guerra, 2012, p.1) i u engleskom postoji više izraza kojima se prevode uključujući *realia*, *CSI*, *CSC* – *culture specific concepts* itd.

Postoji više klasifikacija i taksonomija za te aspekte, a jedna od poznatijih je klasifikacija stranih kulturoloških riječi koju je ponudio Newmark (1988) i koja razlikuje 5 kategorija:

Ekologija (flora, fauna, vjetrovi, klima, itd.)

Materijalna kultura (hrana, odjeća, stambeni objekti, gradovi, prevoz)

Društvena kultura (posao i slobodno vrijeme)

Organizacije, običaji, aktivnosti, postupci ili koncepti koji uključuju umjetničke, religiozne, političke i administrativne potkategorije

Gestovi i običaji (citirano u Fernandez Guerra, 2012)

Kao takvi oni predstavljaju istinski izazov za prevodioce jer za razliku od prethodno uvriježenog mišljenja da je prevođenje samo mehaničko prebacivanje iz jednog jezika u drugi, praksa je pokazala da je jedan od važnih preduslova za kvalitetan prevod, pored jezičkih kompetencija koje se na neki način podrazumijevaju, zapravo poznavanje kulture kako izvornog tako i ciljnog teksta.

To prethodno arhaično i nepotpuno shvatanje prevođenja preovladavalo je otprilike do 70-ih godina dvadesetog vijeka kada se, kako to u svojoj knjizi *Constructing Cultures. Essays on*

Literary Translations (1998) navode Bassnett i Lefevere, desio tzv. „kulturološki preokret“ u prevodilačkim studijama.

Naime, na konferenciji u Leuvenu ne tako davne 1976. godine zaključeno je da se prevodilačke studije ne mogu striktno podvoditi pod lingvistiku ili književne studije, nego da se one prije svega trebaju posmatrati kao posebna cjelina sa vlastitim značajem koja ima dosta toga zajedničkog za još jednim interdiciplinarnim područjem, naime kulturološkim studijama (ibid.).

Jer, u konačnici, prevod je kulturološki proizvod kojemu je cilj reprodukcija značenja i komunikacije (Babae, Roselezam i Babae, 2014, p.14).

Kultura je toliko neodvojiv i sveprožimajući dio jednog jezika da neki teoretičari čak smatraju da se tekstovi koji su toliko vezani za kulturu i kulturno specifični opiru prevodu, tj. zagovaraju suštinsku *neprevodivost* takvih tekstova smatrajući sam proces prevođenja svojevrsnim aktom subverzije (Fernandez Guerra, 2012, p. 1).

Druga struja poput Humboldta i Chomskog zastupa mišljenje da je prevod samo promjena površinske strukture koja za cilj ima da prikaže duboku univerzalnu strukturu zajedničku svakom jeziku, te je shodno tome prevod teoretski uvijek moguć (Hariyanto 2000, p. 5).

Vodeći se ovim posljednjim mišljenjem, potreba za prevođenjem kulturološki bogatih tekstova se nameće ne samo kao mogućnost, nego kao istinska društvena i civilizacijska potreba jer doprinosi ne samo približavanju različitih kultura i građenju mostova među njima, nego i obogaćivanju ciljnog jezika i ciljne kulture. Savršen primjer toga je neprocjenjiva zaostavština arapskih prevodilaca koji su obogatili vlastitu, a kasnije i evropsku kulturu idejama i učenjem zaboravljenih indijskih, perzijskih i grčkih mislilaca.

Upravo poznavanje kulture jezika izvornika/cilja može dovesti do kreativnih rješenja u prevodu poput Nidinog prevoda biblijske rečenice "Give us our daily bread" na eskimski jezik sa "Give us our daily fish" s obzirom da je hljeb bio nepoznat Eskimima (Petrescu citiran u Idlibi, 2017, p.5).

Iako su lingvistički, društveni, ideološki, kulturološki i drugi aspekti uvelike značajni za proces prevođenja, ipak je određeni dio prevoda uslovljen i izborima samog prevodioca, pri čemu se misli na izbor određenih strategija.

To nas dovodi do različitih tehnika i metoda prevođenja gdje se prevodioci uglavnom odlučuju za jedan od dva uobičajena pristupa – tzv. etnocentrični pristup „podomaćivanja“ jezika gdje se izbjegavaju posuđenice ili novostvoreni izrazi ili etnodevijantni postupak „postranjivanja“ jezika kojem je cilj krajnjem tekstu dodati notu egzotičnosti ili određenu obojenost tako što se dosta riječi zadržavaju u originalnom obliku ili uz manje korekcije.

Iskustvo pokazuje da je najbolji pristup zapravo kombinacija ove dvije metode kako bi se stvorio savršen balans i postigao zadovoljavajući krajnji proizvod koji je u stanju zaintrigirati čitaoca za nešto novo i drugačije, a koji je ujedno i savršeno razumljiv, čitljiv i u konačnom slučaju prihvatljiv za ciljnu publiku.

Neki noviji teoretičari prevođenja poput Lawrencea Venutija (2008) međutim smatraju da prevod treba da sadrži što više stranih elemenata i da se tehnika podomaćivanja stranog teksta treba izbjegavati što je moguće više kako bi se izbjegla kulturološka apropijacija i hegemonija dominantnih jezika poput engleskog.

Kako savršen prevod kulturno-specifičnih izraza zapravo ne postoji jer različite govorne zajednice koriste različite sisteme kodifikacije koji su historijski i društveno uslovljeni, tj. nisu na istom nivou evolucije, ono što treba biti u fokusu svakog prevoda je zapravo njegova svrha.

Upravo se svrha prevoda, zajedno sa nekim drugim faktorima poput konteksta prevoda, ciljnog čitateljstva, raspoloživog vremena itd. nameće kao ključna varijabla u određivanju pristupa i puta kojim će se određeni prevodilac odlučiti da krene.

Određeni tipovi tekstova kao što su reklame ili književni tekstovi su naročito zahtjevni za prevođenje jer su duboko ukorijenjeni u izvornoj kulturi.

Moglo bi se reći da su prije globalizacije neke reklame bile praktično neprovodive jer su bile usko vezane za izvornu kulturu i obično su se morale ponovo koncipirati na novom jeziku, međutim u novije vrijeme se te kulturološke razlike sve više gube kako kultura poprima univerzalnu vrijednost i trendovi postaju općeprihvaćeni i posljedično razumljivi sve širem auditorijumu.

Slično se dešava i sa književnim tekstovima koji su često prepuni aluzija koje tekst često čine nedovoljno jasnim (zbog političkih ili društvenih razloga) ili pretjerano nakićenim upućivanjima na književna ili religiozna djela.

Sve to može postaviti dodatni pritisak pred prevodioce koji usljed nepoznavanja tih nijansi kulture jezika sa kojeg prevode, ali i kulture na čiji jezik prevode, rizikuju da u potpunosti ne shvate tekst prepun kulturnih referenci i tako ne uspiju prenijeti njegovo značenje (i složenost) novoj grupi čitalaca.

Dakle, kultura se treba smatrati vitalnom komponentnom jezika i sastojkom koji je neophodan da bi se postigao kvalitetan i smislen prevod koji u krajnjem slučaju obogaćuje jezik i kulturu receptora. U tom smislu preporuka za savremene prevodioce je da što više istražuju kako bi ukoliko već ne raspolažu vitalnim informacijama vezanim za kulturu sa koje i na koju prevode stekli što više dragocjenih znanja o istim jer im te vještine, naravno uz opsežno poznavanje i korištenje adekvatnih strategija, svakako mogu biti od velike pomoći u radu. A to bar danas u eri interneta ne bi trebalo biti naročito teško s obzirom da je svijet globalno selo gdje je dostupnost informacija svih vrsta veća nego ikada prije.

Što se tiče strategija prevođenja Fernandez Guerra (2012, p. 6) navodi jednu od vodećih i najpoznatijih taksonomija za prevođenje kulturno-specifičnih izraza, a to je ona koju su osmislili Vinay i Dalbernet i koja razlikuje 7 osnovnih prevodilačkih postupaka: adaptaciju, kalk, ekvivalenciju, modulaciju, posuđivanje, doslovni prevod i transpoziciju; osim ovih navedenih, autori spominju i kompenzaciju, ekspanziju i kontrakciju.

Kod kulturâ i jezikâ koji su dijametralno suprotni kao što su recimo, arapski i engleski jezik, gdje su kulturološke i geografske razlike toliko izražene da obuhvataju značajan dio aspekata svakodnevnog života poput pisma, običaja, religije, predmeta, historije, klime, itd. prevodilac može pribjeći izbacivanju pojedinih elemenata/riječi koji ne predstavljaju prevelik gubitak za cjelokupni dojam teksta ili se pak može odlučiti za neku od gore navedenih strategija adaptacije, promjene ili pojašnjavanja nepoznatih pojmova.

Znači, kako ne postoji savršen prevod koji je u stanju da prenese cjelokupnost značenja originalnog jezika jer kao što znamo ne postoje dva jezika koja su potpuno ista, određeni procenat kulturološkog i jezičkog gubitka je neminovan bilo da se radi o podomaćivanju ili postranjivanju ciljnog teksta. Kako je već ranije spomenuto, ono čemu mi kao prevodioci trebamo težiti jeste da postignemo savršen balans prilikom korištenja odgovarajućih strategija tako što ćemo nastojati da prevod što je moguće više primaknemo ciljnom čitatelju, a da pri tome ostanemo vjerni originalnom tekstu.

Kada je u pitanju AAVE jer je taj varietet engleskog tema ovog rada, on svakako sadrži mnoge kulturno-specifične izraze s obzirom da se radi o autentičnoj potkulturi unutar sjevernoameričkog društva koja je razvila vlastite društvene, jezičke i kulturološke sisteme vrijednosti.

Međutim u slučaju AAVE-a, kulturološke razlike se na nivou jezika očitiju prije svega kroz specifičnu sintaksu, izgovor i gramatiku koji slijede vlastita pravila i imaju dobro definisanu strukturu, tako da glavni izazov koji se postavlja pred prevodioce jeste kako odabrati najbolji pristup za prevođenje ovog jedinstvenog dijalekta, a da pri tome taj prevod ne zvuči nimalo nipodaštavajuće ili diskriminirajuće naspram izvorne kulture.

POGLAVLJE 4 PREGLED LITERATURE

4.1. Afro-američki vernakularni engleski (AAVE – Afro-American Vernacular English)

AAVE je sociolekt, odnosno skupina dijalekata engleskog jezika, kojim se prvenstveno služe crnci u SAD-u i kao takav on je nerazdvojni dio kulture Afro-amerikanaca i njihovog stila življenja, ali i američke popularne kulture općenito.

Kao što je to slikovito formulisala Geneva Smitherman: [...] "Crnački dijalekat je afrikanizirani oblik engleskog koji odražava lingvističko-kulturalno afričko naslijeđe crnačke Amerike te uslove ropstva, potlačenosti i života u Americi." (1977, p. 2, v.p.)

U cijelom engleskom govornom području, on je jedan od najupečatljivijih primjera lingvističke diferencijacije zasnovane na pripadnosti etničkoj grupi, a manifestuje se u specifičnostima i razlikama u govoru kojim se služe Amerikanci bijelci i crnci (Trudgill, 2000, p. 51).

Iako se mnogi Afro-Amerikanci služe standardnim engleskim jezikom na svakodnevnoj osnovi i smatraju ga neodvojivim dijelom svog identiteta, ipak kod većine njih ostaje prisutna ta „dvojezičnost“, a kao što navodi Trudgill, uvođenje u upotrebu termina „vernakularni“ u

AAVE, napravilo je razliku između onih pripadnika crnačke populacije koji se ne koriste standardnim engleskim jezikom i onih koji se koriste (2000, p.52).

U prošlosti je nazivan raznim imenima poput „ebonike“¹ (*ebonics*), crnačkog govora, ali i dosta poetičnijim nazivima poput „Izgovorene duše“² (*Spoken Soul*) [što je] „naziv koji je Claude Brown, autor *Djeteta u obećanoj zemlji* (*Child in the Promised Land*), skovao za crnački govor.“ (Rickford, 2000, p.3, v.p.)

Spoken soul je jezik kojeg odlikuje „vibrantnost i vitalnost“ i kojim se [Afro-Amerikanci koriste da] „se šale, ismijavaju i imitiraju, pričaju priče, razmišljaju i filozofiraju, stvaraju autentične likove i glasove u romanima, pjesmama i dramama, za preživljavanje na ulicama, za opuštanje kod kuće i rekreaciju na igralištima, te za izražavanje [svojih] najdubljih emocija i utjelovljenje [svog] vitalnog bića.“ (ibid, p.4, v.p.).

Poznato je da su sociokulturološke prilike, a naročito segregacija i rasizam u Americi u posljednjih nekoliko stoljeća uticale na to da se govor bijelaca i crnaca razvijao u donekle različitim pravcima, što je dovelo do toga da se u prošlosti crnački govor smatrao manje vrijednim, te da ima loš uticaj na standardni engleski jezik.

S druge strane, prihvatanje činjenice da se crnački govor razlikuje u odnosu na govor bijelaca smatralo se rasističkim gledištem što je uticalo na slabo izučavanje ovog jezičkog varijeteta, a ujedno je podupiralo jednako pogrešno mišljenje da su razlike među sociolektima nužno i odraz superiornosti jednog sociolektu nad drugim (Trudgill, 2000, p. 51).

Međutim, pošto su te razlike potvrđene od strane lingvista kao općeprihvaćena istina, nameće se zaključak da takvo gledište nije nimalo rasističke prirode jer nije moguće da je jedan jezički varijetet superioran u odnosu na drugi (ibid, p.52).

Otpor prema izučavanju AAVE-a kao jezičkog varijeteta (kontroverza u vezi sa „ebonikom“ iz 1996. god. kada je školski odbor iz Oaklanda, Kalifornija izrazio namjeru da u škole pored standardnog engleskog uvede i izučavanje „ebonike“) sa vlastitom gramatikom, leksikom i sintaksom bilo je nešto što je trajalo čak do kraja 90-tih godina 20-tog vijeka, pa čak i među crnačkom populacijom gdje su jedni od glasnijih protivnika bili babyboomeri ili stariji Afro-Amerikanci, te obrazovaniji pripadnici srednje i više srednje klase.

U svojoj knjizi iz 2000. god. autori Rickford tu donekle iznenađujuću odbojnost unutar crnačke zajednice prema vlastitom jeziku objašnjavaju riječima: „[o]vi istrajavajući stavovi odražavaju

dinamiku privlačenja i odbijanja između crnih i bijelih (*mainstream*) polova koju je W.E.B. Du Bois stoljeće ranije definisao kao „duplu svijest“.“ (p. 9, v.p.)

Razlog tom otporu prema AAVE-u je što se na njega uvijek gledalo kao na govor neobrazovanih slojeva društva, naročito radničke klase, i što je otuda smatran nestandardnim, neformalnim i neukim jezikom, jednom riječju slengom.

Cambridge International Dictionary of English definira sleng kao „neformalni jezik, koji bi mogao uključivati riječi i značenja koji nisu uljudni i koji bi mogli ostati u upotrebi samo kratko vrijeme. Koriste ga posebne grupe ljudi koji se međusobno poznaju, i više dolazi u govornom nego u pisanom obliku.“ (1995, p. 1349, v.p.)

Ipak, iako sadrži neke elemente slenga, AAVE se ne može u potpunosti smatrati slengom, jer sleng za razliku od dijalekta kakav je AAVE ne posjeduje vlastitu gramatiku, nego se uklapa u gramatiku i vokabular jezika iz kojeg je potekao dajući postojećim riječima novi smisao i boju.

Jer kao što to u svojoj knjizi navodi Smitherman, „sleng sugerira na visoko specijalizirani vokabular koji koristi samo određena skupina ljudi [...], [d]ok u crnačkoj zajednici „vokabular duše“ (*vocabulary of soul*) prelazi generacijske i klasne granice i zasniva se na zajedničkoj lingvističkoj i kulturalnoj prošlosti crnačkog naroda.“ (1977, p. 43, v.p.)

Međutim, od 2000. godine pa na ovamo, izučavanje AAVE-a kao legitimnog jezika sa vlastitim skupom pravila sve više dobiva na značaju i važnosti, a naročito jer kao takav, kao što smo ranije spomenuli, spada u neodvojivi dio afro-američke supkulture, ali i identiteta.

Otuda se nameće i stvarna potreba za očuvanjem i njegovanjem AAVE-a za kojeg autori *Spoken Soul: The Story of Black English* tvrde da, ako ga Afroamerikanci u neumornoj potrazi za standardnim jezikom izgube, da će zapravo izgubiti i vlastitu dušu (2000, p.9).

S obzirom na ovaj sve prisutniji fenomen izučavanja AAVE-a tokom posljednjih nekoliko decenija, jedno od područja interesovanja među akademskim krugovima je i njegovo porijeklo. Naime, postoje dva glavna gledišta s tim u vezi. Prvo je da na osnovu svojih karakteristika AAVE vodi porijeklo od dijalekata engleskog jezika sa Britanskih ostrva, dok drugo gledište drži da korijeni AAVE-a sežu do samog afričkog kontinenta s obzirom da je potvrđeno da u savremenom AAVE-u, pa tako i engleskom jeziku općenito, postoji dosta riječi koje vode porijeklo iz zapadnoafričkih jezika.

A upravo je Zapadna Afrika područje sa kojeg su preci mnogih današnjih američkih crnaca stigli u Ameriku kao robovi za rad na plantažama pamuka.

Neki od interesantnijih primjera riječi koje podupiru posljednje gledište a koje navodi Trudgill, su svakako i „misteriozna i širokorasprostranjena“ riječ *OK*, kao i riječi poput *jazz*, *gig* i *hip* (2000, p.53).

4.2 Gramatika AAVE-a

Ono što je svakako od ključne važnosti kod AAVE-a su gramatičke karakteristike prema kojima se ovaj sociolekt razlikuje od ostalih oblika engleskog jezika, a one najvažnije bi bile sljedeće:

Odusustvo nastavka –s u trećem licu jednine prezenta

Značajna karakteristika AAVE-a je da se jedan glagolski oblik koristiti sa svim licima (množine i jednine) u sadašnjem (npr. *she eat, they run, it rub*) vremenu kod glavnih glagola, a isti je slučaj i sa pomoćnim glagolima gdje se jedan oblik pomoćnog glagola koristi i za jedninu i za množinu (npr. *they was*) (Green, 2007, p. 38).

Trudgill (2000) daje sljedeće primjere za odsustvo –s sufiksa oblika glagola u prostom sadašnjem vremenu ili present simpleu:

he go, it come, she like (p.54).

Neoznačeno/neobilježno prošlo i sadašnje vrijeme glagola

To znači da ne dolazi do fleksije glagola, tj. da glagoli ostaju u infinitivnom obliku bez obzira na to da li se radnja dešava u prošlosti ili sadašnjosti.

Npr.: First time they come, he simply say, "Come on." He tell her they are going not too far away. She go along not worrying about the heelstrap pinching at her skin, but worrying about the conversation. Long walks take some talking. Otherwise it be embarrassing just side by side embarassing (Jordan 1971, u Rickford 2000, p.22).

Odsustvo kopule, tj. glagola *to be* u sadašnjem vremenu

Npr.

She real nice.

If you good, you going to heaven.

Rickfordi u svojoj knjizi *Spoken Soul* (2000) navode da je upravo odsustvo kopule jasan pokazatelj sistematičnosti „Izgovorene duše“, kako oni nazivaju AAVE, kao i činjenice da postoje tačno utvrđena pravila koja njime upravljaju (p.114).

Kao primjer za to oni navode da se npr. prezentni oblici kopule *be*, a to su *is* i *are*, po pravilu izostavljaju u AAVE-u, dok to isto pravilo ne vrijedi kod prošlih oblika kopule istog glagola, tj. *was* i *were*.

Da bi to ilustrovali daju sljedeće primjere:

You were a thousand miles away.

AAVE također ne dozvoljava ni izostavljanje oblika *am* (kao u *I am*) koji je oblik kopule *be* za sadašnje vrijeme prvog lica jednine.

„Invarijantno biti“ – *Invariant be*, tj. upotreba glagola *be* kao svršenog glagolskog oblika i ujedno jedna od najvažnijih karakteristika AAVE:

He usually be around.

She be nice and happy.

Sometime she be fighting (Trudgill, 2000, p. 55).

Ovaj oblik glagola *be* se u AAVE-u koristi samo za označavanje „uobičajenog vida“, tj. samo za neki događaj koji se ponavlja i koji nema kontinuirani karakter (ibid.).

„Invarijantno biti“ (koje se nekada piše i izgovara i kao *bees* ili *be's*) se izostavlja ukoliko se stanje ili događaj ne ponavlja ili iznova dešava (Smitherman, 1977, p. 19).

Tako Smitherman navodi sljedeći primjer: "*The coffee bees cold* znači *Every day the coffee's cold*, što se razlikuje od *The coffee cold* što znači *Today the coffee's cold*." (ibid.)

Done

Done je jedna od najpoznatijih odlika AAVE-a i koristi se da izrazi svršenost neke radnje (completive aspect).

Važno je naglasiti razliku između *done* u kombinaciji sa drugim glagolima kada ono ima značenje nekog oblika glagola *have* (*have, has* ili *had*) i kada stoji sâmo bez glagola u nastavku kada ima značenje *did* iz standardnog engleskog (Smitherman, 1977, p.24).

Npr.: I done my homework today (standard: I did my homework today)

I done my homework yesterday (standard: I did my homework yesterday)

I done finish my work today (standard: I have finished my work today). (ibid.)

Međutim, kako navode Rickford i Rickford (2000), *done* nije u potpunosti jednak sa *has/have* i „govornici *soula* navode da se [*done*] čini i zvuči intenzivnije i jače.“ (p.120, v.p.)

Neki od primjera za upotrebu oblika *done* koji navode ovi autori su:

I *done* had [= have had] enough. (Renee Blake, New Yorker in her thirties) (ibid.)

They *done* tore [= have already torn] the school up. (Sue, sixteen, Philadelphian) (ibid.)

Dem* kao marker za množinu i zamjena za *those

Kao što je opštepoznato, množina se u standardnom engleskom tvori dodavanjem sufiksa *-s* na kraju imenice i tu se radi o pravilnom pluralu, dok se nepravilni plurali tvore na različite načine gdje vrijede drukčija pravila, i gdje se između ostalog uzima u obzir i etimologija imenice (npr. da li je imenica romanskog ili germanskog porijekla), itd.

AAVE je međutim tu specifičan i po tome što osim što se množinski sufiks *-s* ponekad, ali ne tako često, izostavlja u govoru (naročito kod starijih generacija), a postoji i alternativni način tvorenja množine uz pomoć oblika *dem* koji označava i množinu, ali može poslužiti i kao zamjena za *those* (Rickford, 2000).

Rickford i Rickford (2000, pp. 110-111) objašnjavaju da se konstrukcija *an dem* može koristiti uz lične imenice (npr. *John an dem*) u značenju „Određena osoba i njegovi/njeni prijatelji“

(*John an dem = John and his friends*) ili sa određenim imenicama kojima prethodi određeni član *the*, da bi se označila određena vrsta ljudi, pa tako npr. *the judge an dem* bi značilo "the judge and people like him."

U sintagmi *dem books*, *dem* označava i množinu, ali i *those books*, gdje služi da konkretno ukaže na činjenicu da se ne radi o „ovim knjigama“ (*these books*), nego o „onim knjigama“ (*those books*).

Oblici za negaciju

Prema Johnu Russelu Rickfordu, i Russelu Johnu Rickfordu (2000), jedan od najčešće korištenih oblika za negaciju u AAVE-u je *ain't* koji se može koristiti na mjestu standardnih oblika poput: *am not, isn't, aren't, don't, doesn't, hasn't* i *haven't*.

Npr.:

I ain't [= am not] lyin'.

He ain't [= is not]comin' in now. (p.122)

Ovi autori dalje pojašnjavaju da se oblik *ain't* u AAVE-u može koristiti i kao ekvivalent prošlog negativnog oblika glagola *do*, tj. *didn't*, i za to daju sljedeći primjer:

He ain't go no [= didn't go any] further than third or fourth grade. (p.123)

Ovdje svakako trebamo spomenuti i **duplu negaciju (double negation)** kao još jednu važnu, ako ne i najvažniju odliku AAVE-a, koju on dijeli i sa još nekim engleskim dijalektima gdje se negativni glagol poput *ain't* ili *don't* ili *wasn't* koristi sa negativnom imenicom ili zamjenicom umjesto neodređenih imenica ili zamjenica kod standardnog engleskog (ibid.) Dupla negacija je recimo bila uobičajena karakteristika srednjeg i staroengleskog jezika, a pod uticajem latinskog nestaje u 18. stoljeću i ustupa mjesto standardnom engleskom. Za razliku od uvriježenog mišljenja, rečenice sa duplom negacijom u AAVE-u se skoro nikad ne tumače kao one s pozitivnom negacijom (ibid.).

Jedna od funkcija duple negacije je i naglašavanje.

Tako npr. Fowler daje sljedeći primjer "I'm not working no overtime tonight" (citirano u Philippa Kirby, n.d., p. 2).

Ili kao što navode Rickford (2000, p. 123):

Can't nobody beat 'em.

Ain't nothin' went down.

gdje su ovakve rečenice „emfatične izjave“, i iako ih neki lingvisti nazivaju „negativnom inverzijom“, one nemaju karakter pitanja iz standardnog engleskog (npr. "Isn't she already there?" od "She is already there.") (p.124)

U nastavku je tabela sa primjerima gramtike AAVE-a iz romana *The Help* (poglavlje I „Aibeleen“) koje koristi jedna od glavnih likova romana, Aibeleen (Stockett, 2009, pp. 1-11).

Lik u romanu	Stranica	Primjer rečenice	Gramatička karakteristika
Aibeleen	1	I done raised seventeen kids in my lifetime.	Done + glagol u prošlom participu u značenju present ili past perfecta
Aibeleen	1	I know how to get them babies to sleep.....	them umjesto those
Aibeleen	1	But I ain't never seen a baby yell like Mae Mobley Leeflot.	Ain't u značenju haven't /hasn't, isn't/aren't
Aibeleen	1	⊕ Twenty-three years old and she lanky as a fourteen-year-old boy.	Rečenica bez subjekta
Aibeleen	9	She don't look like other ladies, being she so tall. ²	Ponavljjanje subjekta radi naglašavanja
Aibeleen	1	She look like she done growed em last week.	Nepostojanje -s nastavka glagola u 3. licu jednine
Aibeleen	2	Fact, her whole body be so full a sharp knobs and corners,...	Neobilježeno prošlo vrijeme glagola
Aibeleen	3	...but I spec this is the smallest house I ever worked in.	Izostavljanje pomoćnog glagola have/had u present/ past perfectu
Aibeleen	3	Her legs is so spindly.....	Isti oblik glagola za subjekte u jednini i množini

Aibeleen	4	θ -You see her in the Jitney 14 grocery, you θ -never think she θ -go and leave her baby crying in her crib like that.	Odsustvo modala <i>would/had</i> u kondicionalu/konstrukciji <i>had better</i>
Aibeleen	1	Mae Mobley θ -two years old now.	Odsustvo kopule <i>be</i>
Aibeleen	10	Don't take no time fore sweat's running down my nose	Dupla negacija
Aibeleen	11	... like she fixing to ask me something.	Konstrukcija <i>fixing to</i> za skorbu budućnost

Tabela 1 Primjeri upotrebe gramatičkih konstrukcija AAVE-a u romanu *The Help* (Poglavlje I „Aibeleen“)

U Tabeli 1 dati su primjeri rečenica koje odgovaraju različitim gramatičkim kategorijama AAVE-a (njih ukupno 13). Nakon što sam analizirala njihovu učestalost po broju pojavljivanja u obrađenom poglavlju zaključila sam da gramatička kategorija koja ubjedljivo prednjači po učestalosti upotrebe je neobilježeno prošlo vrijeme glagola, gdje protagonistica redovno koristi sadašnje vrijeme glagola za događaje koji su se desili u prošlosti i gdje bi standard zahtijevao upotrebu past simple tensea. Iza ove kategorije, po učestalosti korištenja dolazi odsustvo kopule *be*, što je svakako jedno od glavnih odličja afro-američkog vernakulara. Interesantno je da samo poglavlje ne sadrži toliko *ain't* oblika koliko je možda bilo za očekivati, ali s obzirom da se radi o poprilično malom uzorku, za pretpostaviti je da je taj broj/procent korištenja mnogo veći kada bi se analizirao roman u cjelini.

Done + glagol u prošlom participu u značenju present perfecta ili past perfecta, rečenica bez subjekta i nepostojanje *-s* nastavka glagola u trećem licu jednine prezenta, dijele isto mjesto kada je u pitanju broj pojavljivanja u poglavlju, tj. 5, dok se invarijantno *be* pojavljuje svega 4 puta. To je možda donekle iznenađujuće ako se uzme u obzir da je baš ono, uz duplu (te trostruku ili nekad čak i četverostruku) negaciju i oblik *ain't* zasigurno upravo ona gramatička karakteristika po kojoj je AAVE prepoznatljiv.

Izostavljanje pomoćnog glagola *have/had* u *present/past perfectu* i dupla negacija se pojavljuju u analiziranom poglavlju po 3 puta.

Kada je u pitanju ova prva gramatička kategorija, tj. **izostavljanje glagola *have/had* u present/past perfectu**, zanimljivo je spomenuti zapažanje Lise J. Green u njenoj knjizi *African American English – A Linguistic Introduction*: „[...] ne postoje direktni dokazi da se *have*

obavezno koristi za obilježavanje present perfecta u AAVE-u, [kao i da] [d]o sada podaci ukazuju na to da se *have* koristi samo u emfatičnoj afirmaciji i negativnim kontekstima u nizovima u present perfectu.“(2002, p. 39, v.p.)

Ista autorica tvrdi da su u AAVE-u present perfect i simple past često identičnog oblika (tj. simple past se koristi za obilježavanje oba vremena) kao i to da ovaj sociolekt ne koristi posebne oblike za prošli particip koji se završavaju na nastavak *-en* poput *eaten* (ibid.).

S tim u vezi važno je spomenuti da protagonistica Aibeleen na mjestu simple pasta redovno koristi neobilježeno prošlo vrijeme glagola, dok present ili past perfect najčešće obilježava konstrukcijom **done + prošli particip glagola**, ili eventualno **izostavljanjem pomoćnog glagola have/had u present/past perfectu** koje se ukupno pojavljuje na 3 mjesta u analiziranom odlomku.

Odsustvo modala *would/had* u kondicionalu/konstrukciji *had better* se pojavljuje 2 puta u analiziranom uzorku, dok se *them* na mjestu *those*, ponavljanje subjekta radi naglašavanja i konstrukcija *fixing to* za signaliziranje skore budućnosti pojavljuju svaka po 1 put.

Ovdje možemo spomenuti da je tako mali broj pojavljivanja konstrukcije **ponavljanje subjekta** donekle za očekivati jer prema Smitherman „[o]va funkcija crnačkog engleskog nije obavezna, tako da je nekad možete čuti, a drugi put uopće ne.“ (1977, p.28, v.p.)³. Što se tiče konstrukcije **fixing to**, koja se često ostvaruje i kao **finna, fidna** ili **fitna**, i koja se po svemu sudeći često koristi u crnačkom vernakularu širom SAD-a (posebice na jugu) za obilježavanje skore budućnosti (Rickford i Rikford, 2000, p.121), za očekivati je možda bio i veći broj korištenja, ali kao što je već spomenuto, radi se o analizi na veoma ograničenom uzorku teksta, tako da je teško steći realnu sliku po pitanju toga koliko često se ove konstrukcije zapravo koriste u romanu *The Help*. To bi zahtijevalo mnogo detaljniji pristup i istraživanje, ali s obzirom da to nije tema ovog rada, te da se radi o djelu fikcije (čija je autorica uz to i bjelkinja), a ne primjerima AAVE-a iz stvarnog života, ova analiza se stoga time neće ni baviti.

4.3. Vokabular i izgovor u AAVE-u

Pored gramatike i sintakse, vokabular i izgovor su druga dva važna područja u kojima se ogleda specifičnost AAVE-a kao sociolekta.

Iako je u prošlosti bilo određenih manjih, neformalnijih priručnika kojii su tretirali leksiku crnačkog govora, u posljednjih nekoliko decenija proučavanju ove oblasti je posvećeno više pažnje što se ogleda u velikom broju naučnih članaka i određenom broju opsežnijih studija, pa čak i izdavanju dva rječnika o ovom narječju – *Dictionary of Afro-American Slang* Clarence Majora i *Black Talk: Words and Phrases from the Hood to the Amen Corner* Geneve Smitherman (Rickford i Rickford, 2000, p. 93).

Iako postoje razlike u učestalosti korištenja AAVE leksike i izgovora kod različitih klasa, godišta i spolova među američkim crncima, ono što je specifično za ovu populaciju kao cjelinu jeste da se ona redovno koristi ovim sociolektom u manjoj ili većoj mjeri u određenim životnim fazama/situacijama, pogotovo kada su one manje formalne/neformalne.

Tako Rickford i Rickford sasvim opravdano primijećuju da „[je] jedna od mnogih fascinantnih odlika crnačkog rječnika [to] kako [on] oštro odvaja crnce od bijelaca, i [to] kako može povezati crnce iz različitih društvenih klasa.“(ibid., v.p.)

Za razliku od slenga, koji je nepostojan i koji se, iako specifičan za mlađu populaciju američkih crnaca kao što su predadolescenti i tinejdžeri, također donekle „prelijeva“ u *mainstream* kulturu (najviše posredstvom muzike), pa je tako popularan i među bijelcima, određene „crnačke“ riječi su takoreći rezervisane samo za crnce jer predstavljaju odraz crnačkog identiteta, tj. suštine afro-američkog iskustva.

Tako Rickfordi navode riječi koje opisuju određene fizičke attribute, te one koje su striktno vezane za kulturalnu praksu i tradicije Afro-Amerikanaca poput:

blood u značenju „obojeni brat“

HNIC u značenju „glavni crnac“ – 'head nigger in charge'

to hot-comb u značenju „peglati kosu“ – 'to press [one's hair]' (2000, p.94).

te riječi koje su prevodi doslovnih i metaforičkih izraza iz zapadnoafričkih jezika poput:

bad-eye u značenju „kletva ili prijeteći pogled“

bad-mouth u značenju „ogovarati“, te

big-eye prevedeno kao „pohlepan, zavidan“

suck-teeth – zvuk koji se proizvodi „sisanjem zuba“ kako bi se izrazilo negodovanje kojem je uzrok neka druga osoba (ibid., p. 95).

Zatim tu je leksika koja je karakteristična za striktno utvrđene registre poput religije i crkve (*shout, Amen corner*); muzike, a posebno bluza (*jazz, gig, funky, hep, boogie*); seksa i vođenja ljubavi (*grind, johnson, mack*), sujevjerja i kletve (*obeah, voodoo, mojo*); uličnog života, uključujući prostituciju, drogu, bande, okršaje i automobile (*trick, pimp walk, numbers, cracked out, bus a cap, hog*); te slenga i kulture mladih (*fresh, phat, bustin out*) (Rickford i Rickford, 2000, p.97).

Za razliku od ovih ustaljenih riječi, sleng je mnogo dinamičnija kategorija, pa tako imamo velike varijacije kod upotrebe slenga između Afro-amerikanaca koji pripadaju različitim društvenim slojevima gdje oni iz viših slojeva ne koriste ili ne razumiju riječi kojima se koriste niži društveni slojevi, a te razlike se odnose i na različita geografska područja/gradove.

Iako među crncima postoji određeni otpor i protivljenje prelasku slenga u *mainstream* kulturu i njegovom preuzimanju od strane bijelaca, socijalna dinamika i stalna interakcija različitih etničkih i društvenih grupa dovode do njegove neminovne difuzije, pa tako imamo veći broj riječi koje su već nekoliko decenija dio popularne kulture.

Neke od tih riječi koje su prešle u općeprihvaćeni novinski žargon su:

chill out; threads; all that; boom-shala-laka; main squeeze; you go, girl; high-five; homeboy; soulmate; and got game. (Margaret Lee 1998, citirano u Rickford i Rickford, 2000, p.98). Međutim, ipak je izgovor ona dimenzija koja predstavlja osobiti identitet crnačkog narječja i koja se za razliku od slenga „opire“ adaptacijama i prilagodbi unutar standardnog engleskog (ibid.).

Kada je u pitanju izgovor Smitherman (1977, p.18) navodi sljedeće karakteristike izgovora:

Inicijalno /th/ se izgovara kao /d/, pa tako imamo *them= dem; then= den*

Krajnje /th/ daje /f/ kao u *south = souf; mouth = mouf*

Srednje i krajnje /r/ se brišu kao u *during = doing; more = mow; Paris= pass; star = stah*

Rickfordi (2000, p.102) za ovo pravilo navode i sljedeće riječi:

after= afta; yo=your; Ca[r]ol

Srednje i krajnje /l/ se brišu, što daje:

help= hep; will = wi kao u *Iah be there in a minute* za *I'll be there in a minute*

Većina krajnjih konsonanata se također briše kao u:

hood= hoo; bed= be

test = tes; wasp = was gdje se oblik množine tvori dodavanjem /es/ nastavka što daje sljedeće oblike: *tests = tesses; wasps = wasses.*

Vokal + nazalni zvuk /ng/ u riječima kao što su *thing, ring, sing* se izgovara kao /ang/

Thing= thang; ring = rang; sing= sang

***Going to* se skraćuje u *gon*.** U ovom slučaju *to* se izostavlja u potpunosti, a nazalni zvuk na kraju se skraćuje i prelazi u zvuk koji je poput skraćenog oblika prošlog participija *gone*.

Npr.: *He was gon tell his momma good-bye*

Vokali se pojednostavljaju tako što diftonzi prelaze u monoftonge:

nice= nahc

boy = boah

Vezano za ovo pravilo monoftongizacije diftonga koje je tako karakteristično za AAVE ili *Spoken Soul* kako ga Rickfordi nazivaju u svojoj knjizi, ova dva autora (2000, p. 99) navode još nekoliko interesantnih primjera:

My = mah

I = Ah

Eye = Ah

Ono što je jako bitno na kraju spomenuti je i to da „je često izgovor *konsonanata* ono što razlikuje govor crnaca od govora ostalih etničkih grupa u Sjedinjenim Državama“, a jedan od najupečatljivijih primjera za to je zasigurno i specifični izgovor glagola *ask* koji se u AAVE-u redovno realizuje kao *aks* ili recimo izgovor *wasp* kao *waps* (ibid., v.p.).

Tu se zapravo radi o primjerima metateze, odnosno zamjene dvaju suglasnika u riječi radi lakšeg izgovora.

Hiperkorekcija /dodavanje nastavka–s u obliku množine

Na kraju, jako je važno spomenuti i pojavu hiperkorekcije u AAVE-u, gdje su zbog nastojanja prilagodbe afrikaniziranih oblika amerikaniziranim oblicima te zbog nedostatka formalnog obrazovanja, crnci stvorili veći broj odveć „ispravnih“ formi, dodavajući nastavak –s na već pluralizirane forme poput *childrens*, *peoples*, itd. (Smitherman 1977, p.28).

U svim ovim primjerima AAVE pokazuje izrazitu sistematičnost što samo dodatno potvrđuje njegov status kao legitimog narječja, odnosno sociolekta, sa svim svojim idiomatskim karakteristikama i intrinzičnim identitetom.

POGLAVLJE 5 UPOREDNA ANALIZA PREVODA ROMANA *THE HELP* NA BHS JEZIKE

5.1 O djelu i autorici

Kathryn Stockett je rođena u Jacksonu, Misisipi. Diplomirala je engleski jezik i kreativno pisanje na Univerzitetu Alabama nakon čega se seli u Njujork gdje je radila devet godina u izdavaštvu.

Trenutno živi u Atlanti sa porodicom i piše svoj drugi roman. (goodreads, no date).

Roman *The Help* je njen prvijenac. Objavljen je 2009. godine, preveden je na 42 jezika i prodan u preko 10 miliona primjeraka. *The Help* joj je donio neočekivanu popularnost i skoro 2 godine se nalazio na best-seller listi New York Timesa.

2011. godine je prema romanu urađen i film koji je glumici Octaviji Spenser donio Oskara za najbolju sporednu ulogu (famousauthors.org, no date).

O romanu:

Roman *The Help* podijeljen je na 33 poglavlja koje pričaju nekoliko glavnih likova – Skeeter, Aibileen, Minny i sveprisutni pripovjedač.

Radnja romana je smještena u 1962. godinu u Jackson, Misisipi u doba velikih društvenih i političkih promjena u Americi koje su proizašle iz djelovanja pokreta za ljudska prava i političkog aktivizma Martina Lutera Kinga.

Dva glavna lika u romanu su Eugenia 'Skeeter' Phelan, 22-godišnja djevojka koja je završila *Ole Miss* i koja se vraća kući na plantažu pamuka Longleaf i Aibileen, crnkinja koja radi kao sluškinja kod Elisabeth Leefolt, Skeeterine prijateljice.

Skeeter sanja o tome da postane spisateljica, ali jedini posao koji može dobiti je kolumna o održavanju kuće *Miss Myrna* u lokalnim novinama te posao urednice biltena lokalne dobrotvorne organizacije *Junior League* koju vodi njena prijateljica Hilly.

Dok traži posao, Skeeter saznaje da muškarci i žene nisu jednako plaćeni što se uklapa u temu nejednakosti koja se pojavljuje na više razina u romanu – u relaciji žene-muškarci, crnci-bijelci, itd.

S druge strane, neke nejednakosti kao npr. u plati između bijelih žena i muškaraca istovremeno odražavaju i određene sličnosti npr. između sluškinja crnkinja i bjelkinja za koje one rade, a koje su smještene u usko utvrđene okvire koje im nameće patrijarhalno društvo.

Od Skeeter se očekuje da bude uzorna djevojka: da izgleda uredno, ali ne previše upadljivo, da prisustvuje partijama bridža sa mladim udatim ženama, da nađe situiranog muža i osnuje porodicu. Međutim Skeeter se nikako ne uklapa u tu idealnu sliku, te tako nailazi na stalno odbacivanje okoline pa i vlastite porodice.

Aibileen s druge strane čuva malu Mae Mobley, kćerku Elizabeth Leefolt, koju Aibileen zove „Baby girl“ i koja je sedmo dijete o kojem se brine.

Osim što neumorno radi, brine se o kući i maloj bebi, Aibileen stalno misli na svog sina Trevora koji je tragično stradao u pilani jer njegovi poslodavci bijelci nisu na vrijeme pozvali pomoć, ali unatoč ličnoj tragediji, Aibileen uspijeva da besprijeekorno vodi domaćinstvo.

Odnos između Aibileen i Mae Mobley odražava odnos između Skeeter i njene sluškinje Constatine, a ljubav između sluškinje i djeteta o kojem se brine je inače jedna od prevalentnih tema u američkoj književnosti - naročito u južnjačkom kulturnom naslijeđu.

Taj odnos je često komplikovan i zamršen iz više aspekata jer služavke postaju postaju dio porodice, ali njihova najveća tragedija ogleda se u tome što ih najmlađi članovi sa kojima izgrade naprisniju vezu na kraju i sami odbace jer prihvataju pravila ponašanja i uvjerenja koje im nameće sredina u kojoj odrastaju.

Kako radnja romana odmiče, Skeeter se sve više počinje zanimati za položaj crnaca nakon što dođe u posjed primjerka Jim Crow zakona. Pošto je pisanje kolumne za *Jackon journal* i uređivanje biltena *Junior League* više nimalo ne ispunjava, obraća se urednici Eleine Stein iz New Yorka sa idejom da napiše istinitu priču o iskustvima 12 služavki iz Jacksona.

Eleine Stein sa oduševljenjem prihvata ideju kao goruću temu u izdavaštvu s obzirom da se radi o vremenu velikih društvenih promjena u Americi kada protestni marševi, pokret za ljudska prava i Martin Luter King postaju glavna tema vijesti.

Međutim, iako se Skeeter i služavke od samog početka pisanja romana susreću sa raznim i ponekad naizgled nepremostivim preprekama, Skeeter na kraju ipak polazi za rukom da objavi svoj roman čija se radnja dešava u fiktivnom gradu ironičnog naziva *Niceville*, te on ubrzo postaje nacionalni bestseller.

Kroz pisanje romana dolazi do pozitivne transformacije svih protagonistkinja čime se reflektiraju pozitivne i nepovratne promjene u američkom društvu. Nakon njegovog objavljivanja stanovnici Jacksona sve više uviđaju da stara pravila više ne vrijede i da se strogo povučene granice između bijelaca i crnaca gube u korist jednog novog i progresivnijeg društva gdje svi imaju ili ako ništa teže da imaju jednaka prava.

Skeeter sve više razbija vlastite predrasude koje je možda ranije imala prema služavkama, dok se same služavke kroz pričanje svojih priča sve više osnažuju i otvaraju prema Skeeter čime njihov odnos na kraju prelazi u čvrsto prijateljstvo.

Objavljivanjem romana, crne služavke koje su do tada bile ušutkavane i koje su se osjećale nemoćno zbog mnogih nepravdi koje im je nametalo društvo, dolaze u priliku da se njihov glas konačno čuje i da istina najzad ugleda svjetlo dana.

5.2. Društveno-historijski kontekst romana

1960-te godine donijele su velike društvene, političke i kulturne promjene i preokrete u Americi.

To je vrijeme prve televizije, utrke za osvajanje svemira, kubanske krize i Hladnog rata, rata u Vijetnamu, ali i borbe za prava crnaca u Americi.

Naročitu prominenciju u to vrijeme dobijaju pokreti za ljudska prava predvođeni prvacima ljudskih prava poput Martina Luthera Kinga i Malcolma X-a. Martin Luther King je bio 27-godišnji luteranski svećenik iz Montgomerya, Alabama, koji je cijeli svoj kratki životni vijek posvetio borbi za ljudska prava zagovarajući mirne proteste kao oružje protiv segregacije i sveprisutnog siromaštva među crnačkom populacijom u Americi.

Među pokretima za ljudska prava naročito se ističu NAACP – Nacionalno udruženje za unapređenje obojenih ljudi koje se, između ostalog, izborilo za ukidanje segregacije u javnim školama, CORE – Kongres rasne jednakosti, te SNCC – Studentski nenasilni koordinirajući odbor koji su svaki na svoj način, a najviše mirnim protestima i okupljanjima, uspjeli skrenuti pažnju na važnost rješavanja jednog od gorućih pitanja u Americi – rasnog pitanja (Ware, 2013).

Prvi protesti počinju 1955. godine poznatim protestom Rose Parks koja je odbila da se povinuje propisima grada Montgomerya koji su zagovarali segregaciju u javnom prevozu i odlučila da sjedi na sjedištu rezervisanom za bijelce u autobusu (ibid.).

„Montgomery je bio početak. On je najavio stil i raspoloženje velikog protestnog pokreta koji će preplaviti Jug u narednih desetak godina: emotivnih crkvenih okupljanja, krišćanskih

pjesama prilagođenih savremenim borbama, upućivanjima na izgubljene američke ideale, posvećenosti nenasilju, spremnosti na borbi i žrtvu.“ (Zinn, 2003, p. 451, v.p.)

U danima koji su slijedili crnci su počeli da bojkotuju javni prevoz, a jedan od predvodnika bojkota bio je upravo Martin Luther King Jr.

1 Februara 1960., 4 studenta prve godine Crnačkog koledža u Greensborou, Sjeverna Karolina, odlučili su da sjede u *Woolworth's* zalogajnici koja je prethodno bila rezervisana samo za bijelce. Sljedeći dan su se vratili, a ubrzo su im se pridružili i mnogi drugi. Ovaj čin je pokrenuo masovne proteste crnaca i bijelaca u više od 100 gradova širom zemlje kada je uhapšeno preko 3600 ljudi. Međutim krajnji rezultat svega je bilo to da do kraja 1960. godine zalogajnice otvaraju svoja vrata crncima u Greensborou, ali i mnogim drugim gradovima (Zinn, 2003, p. 453).

Godinu dana nakon događaja u Greensborou, CORE organizuje „vožnje za slobodu“ (*freedom rides*) gdje bijelci i crnci putuju autobusima ka dubokom jugu kako bi izrazili svoj protest protiv segregacije u javnom prevozu. Međutim, organizatori često bivaju napadnuti, a autobusi zapaljeni. Mnogi od prosvjednika bivaju uhapšeni, a neki čak i premlaćeni na smrt kao što se desilo sa aktivistima za ljudska prava u Filadelfiji, Misisipi.

Robert Jr. Kennedy je podržavao pokret, ali zbog fokusiranosti na Hladni rat i kubansku krizu nije imao dovoljno vremena da mu se posveti. Ipak, stalna nastojanja Amerike da održi pozitivnu sliku svjetskog mirotvorca natjerala je Kennedija da otvorenije podrži pokret, te je malo uoči smrti naredio Kongresu da donese set zakona koji će obezbijediti jednakost u obrazovanju, zapošljavanju i javnom smještaju.

U ljeto 1963. dolazi do organizovanja poznatog marša na Washington, gdje je 200.000 ljudi predvođenih Martinom Lutherom Kingom Jr.-om i drugim liderima pokreta za građanska prava mirno protestovalo protiv siromaštva i rasne segregacije. Tu je King održao i svoj poznati govor pod nazivom "I have a dream"...

Međutim, iako je protest bio zamišljen kao dosta militantniji, ipak je intervencijom Johna F. Kennediya i njegove administracije poprimio mirnu notu čemu se posebno protivio Malcolm X, militantni lider koji je zagovarao rasni ponos, te nezavisnost crnaca putem odvajanja od bijelaca (*ibid*).

Nakon Kennedijeve smrti, 1964. Lindon Johnson donosi Zakon o građanskim pravima, a 1965. i Zakon o pravu glasa što omogućuje mnogim crncima glasanje, tako da se u južnim državama sve više glasača prijavljuje preko organizacija kao što su bile Mississippi Summer (The Andrew Goodman Foundation, 2022).

Stvari su izgledale da se kreću u pozitivnom smjeru međutim jaz između klasa se sve više povećavao, a segregacija u obrazovanju, zapošljavanju, sistemu pravosuđa se nastavljala, tako da krajem šezdesetih godina XX vijeka dolazi do izbijanja nereda u Wattsu, Kalifornija, gdje je 39 ljudi ubijeno, a 300 povrijeđeno, a zatim u Detroitu i Newarku.

Kongres je odgovorio na nered iz 1967. godine tako što je 1968. donio Zakon o građanskim pravima koji je ojačao propise kojima se zabranjuje nasilje prema crncima i povećao kazne za one koji druge lišavaju njihovih građanskih prava (Zinn, p. 461).

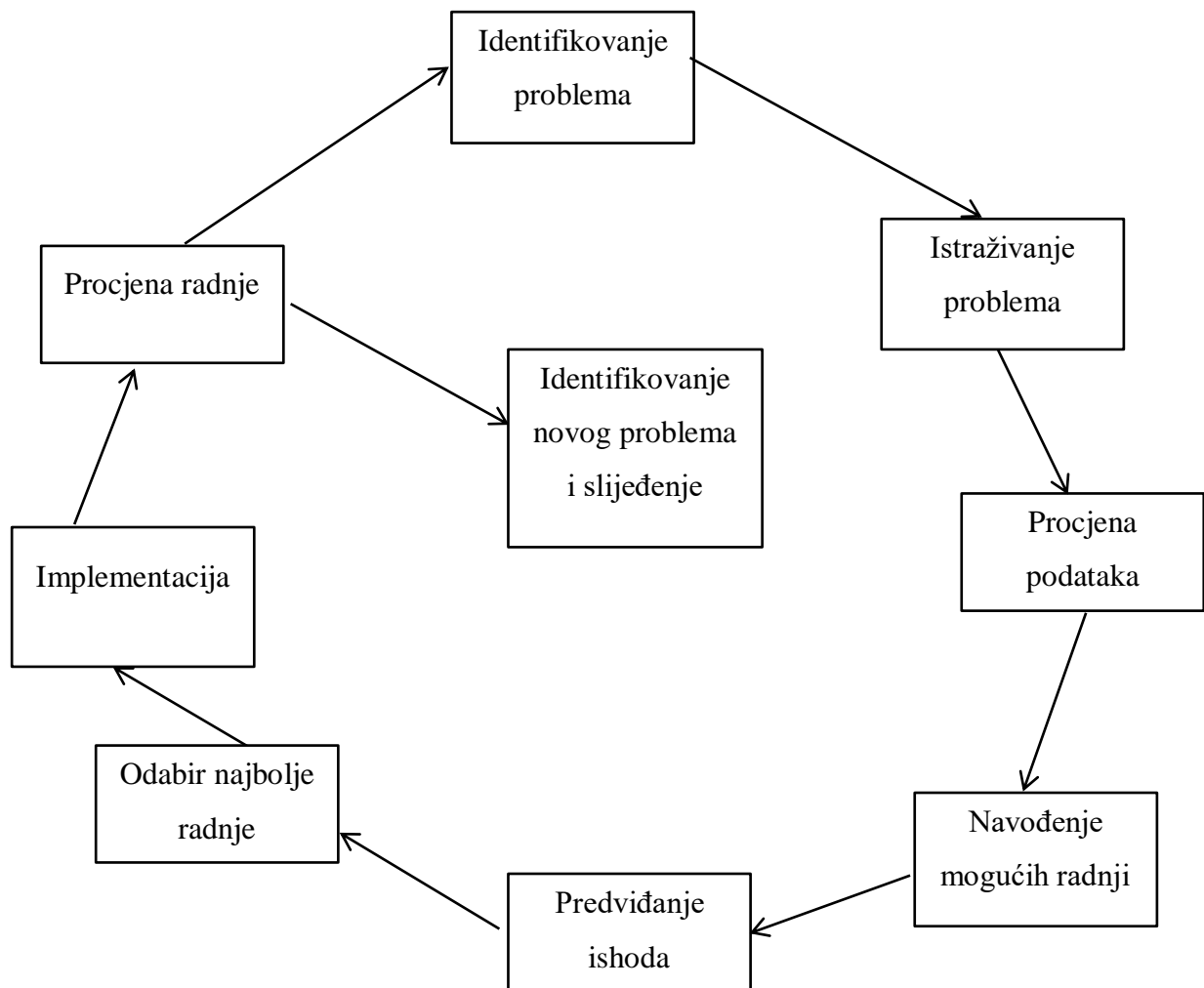
Kako borba za prava crnaca u Americi sve više dobija zaokret ka „Crnačkoj moći“ (*Black Power*) i militantnijem obliku aktivizma, bijelci koji su do tada podržavali pokret više se okreću ka protestima protiv rata u Vijetnamu, a američka ekonomija zapada u sve dublju krizu.

5.3 Metodologija

Metodologija istraživanja korištena u ovom radu je izvedena iz shematskog prikaza akcijskog/stručnog istraživanja po Modelu Basila Hatima (2001) koje se sastoji iz više koraka od kojih su najvažniji: identifikovanje i istraživanje problema, evaluiranje, organizovanje i konsolidacija podataka, navođenje mogućih uzroka i smjerova djelovanja za eliminisanje problema, predviđanje ishoda, odabir djelovanja i implementacija.

Prema Hatimu, cilj akcijskog istraživanja je poboljšanje općenitog kvaliteta rada, kako kod prevodioca početnika tako i kod profesionalnih prevodioca te kod studenata i profesora prevoda, što se postiže „povezivanjem već dostupnog znanja i ekspertize sa praktičnim iskustvom kroz koje prolaze istraživači.“ (2013, p.201)

Ilustracija 1 Šematski prikaz akcijskog/stručnog istraživanja

Koraci obuhvaćeni u ovom istraživanju su sljedeći:

Identifikovanje problema – S obzirom da je AAVE dijalekat nedovoljno obuhvaćen u prevodilačkoj literaturi i općenito dijalekat koji se po mom mišljenju ne izučava u dovoljnoj mjeri na studiju anglistike bar kada je Bosna i Hercegovina u pitanju, kroz analizu prevoda djela *The Help* autorice Kathryn Stockett na bosanski, hrvatski i srpski jezik htjela sam prostudirati načine prevoda ovog nadasve zanimljivog i specifičnog dijalekta. Posljednja istraživanja akademika poput John R. Rickforda, Geneve Smitherman i Lise J. Green, pokazuju da po svojim karakteristikama AAVE nije sleng, nego punopravna varijanta engleskog jezika koja slijedi strogo utvrđena gramatička, fonološka i sintaktička pravila, te otuda i potreba da se istraže svi izazovi i rješenja sa kojima se susreću i do kojih dolaze prevodioci ovog dijalekta. Kao problem se dakle nameće sljedeće: Koje strategije prevoda najviše koriste pojedini prevodioci prilikom prevoda dijaloga koje govore govornici AAVE-a u romanu *The Help* i

ujedno koji se način/strategija prevoda AAVE govora likova iz romana *The Help* autorice Kathryn Stockett nameće kao najbolji način i zašto? Kako je poznato da odabir prevodilačke strategije zavisi od tipa prevoda koji se koristi u smislu domestikacije ili forinizacije izvornog teksta, odrediti koji od dva pristupa preovladava kod prevodilaca.

Identifikovati koji od tri prevoda najvjerodostojnije prenosi taj dijalekat u matični jezik – BHS jezik i zašto?

Istraživanje problema – Odabрати 1 poglavlje iz romana i uraditi uporednu analizu prevoda na BHS putem zapažanja, odabira „najinteresantnijih dijelova“ AAVE govora iz teksta, klasificiranja i analiziranja kako se to „problem“ pojavljuje kao podaci.

Odabrano poglavlje je poglavlje „Minny“ (Stockett, 2009, p.30), jer sadrži priličan broj primjera AAVE govora, a uz to i protagonistkinja u tom poglavlju je služavka Minny koja je osoba "bez dlake na jeziku" tako da je veća vjerovatnoća upotrebe izvornog autentičnog govora bila upravo u tom poglavlju. Prilikom istraživanja problema posebna pažnja pri odabiru korpusa bila je usmjerena na glavne odlike AAVE govora kao što su: odustvo kopule *be*, dupla negacija, *been* i ostale gramatičke i fonološke značajke koji se pojavljuju u dijalozima izvornih govornika AAVE-a u romanu *The Help*. Sva tri prevoda romana na BHS analizirana su kako bi se uočile paralelne konstrukcije i utvrdio način na koji se prevodioci odlučuju da prevode tipične karakteristike AAVE-a u matičnim jezicima. Svi podaci su organizovani u vidu tabele (izvorne rečenice AAVE-a i odgovarajuće prevodilačke strategije).

Navođenje mogućih uzroka i postupaka za eliminiranje problema.

Mogući uzroci problema u ovom slučaju bili bi npr. primjeri prevoda AAVE govora isuviše književnim jezikom; tu treba odrediti koji se smjerovi djelovanja mogu planirati kako bi se problem riješio. Mogući postupci za eliminiranje problema su konsultovanje literature po pitanju prevođenja dijalekata, literature koje se tiče stilistike, konsultovanje literature sa novijim prevodima AAVE-a kao i nuđenje vlastitih rješenja tamo gdje smatram da je potrebno, te uvida do kojih sam došla u samom procesu istraživanja. Kako je cilj ovog istraživanja da se otkriju najbolje strategije prevoda AAVE-a na BHS jezike, tokom cijelog postupka analiziranja prevoda cilj je bio voditi se principom da je „najbolji prevod“ onaj koji zvuči najprirodnije u ciljnom jeziku (BHS).

Predviđanje ishoda –Tu možemo postaviti hipotezu da je najbolje AAVE prevesti kao kolokvijalni govor sa elementima oralnosti. Mjerilo kvaliteta prevoda u tom slučaju bi bilo koji

od 3 prevoda – BHS se najviše držao te hipoteze što bi bio presudan faktor u ocjeni tog prevoda kao najprimjerenijeg od tri.

U ovom istraživanju su korišteni svi koraci osim *odabira djelovanja i implementacije* pošto se radi o komparativnoj analizi metoda i strategija koje su koristili drugi prevodioci, a ne o vlastitom prevodu.

5.3.1 Uporedna analiza prevoda poglavlja 3 „Minny“ na BHS jezike

Poglavlje 3 – „Minny“ p. 30

Tabela 2 Analiza korištenih prevodilačkih strategija

Jezik	Primjer 1	Strategija prevoda
E	<i>Tuck it in, Minny. Tuck in whatever might fly out my mouth and tuck in my behind too.</i>	
B	"Kontroliši se Minny. Progutaj sve što bi mogla izblebetati i pristojno se ponašaj."	Prevod neutralnijom/manje ekspresivnom rječju, ekvivalencija
H	<i>Progutaj to, Minny.</i> Moram progutati što god bi mi moglo izletjeti iz usta, čak i iz stražnjice.	Ekvivalencija, izostavljanje
S	<i>Progutaj, Mini.</i> Progutaj sve što bi moglo da ti izleti iz usta i ćuti.	Ekvivalencija, izostavljanje, adaptacija, supstitucija
AAVE značajka	θ	
Komentar	Sva tri prevodioca postižu adekvatan prevod koristeći elemente oralnosti i kolokvijalnog govora, s tim da prevodilac na bosanski koristi glagol „izblebetati“ koji ima najviše odlika kolokvijalnosti i najbolje prenosi stil originalne rečenice. Mislim da je prevod "tuck in my behind too" „pristojno se ponašaj" veoma adekvatna ekvivalencija jer engleski izraz ukazuje na određeni način držanja koji odražava drskost i smatra se nepristojnim.	

	Što se tiče hrvatskog prevoda, rekla bih da je 'far fetched', dok za srpski, najvjerojatnije i razloga ekonomičnosti prevodilac izostavlja originalni dio rečenice i prevodi ga kao „ćuti“.
--	---

Jezik	Primjer 2	Strategija prevoda
E	Woods surround the lawn on every side. If this place was in a story book, there'd be witches in these woods. The kind that eat kids."	
B	Travnjak je sa svih strana okružen šumom. A šuma je od onih što jedu malu djecu.	Modulacija, izostavljanje
H	Sa svake strane tratine je šuma. Da je ovo mjesto iz neke priče, u tim bi šumama sigurno bile vještice. One što jedu djecu.	Modulacija, doslovni prevod
S	Travnjak je okružen šumom sa svih strana. Da je ovo mjesto iz neke knjige, u toj šumi bi živele veštice. I to one koje jedu malu decu.	Modulacija, ekvivalencija
AAVE značajka	∅	
Komentar		

Jezik	Primjer 3	Strategija prevoda
E	She might be built like Marilyn, but she ain't ready for no screen test.	
B	Jest da je građena k'o Marilyn, al' nije baš u elementu za snimanje.	Kompenzacija – Prevodilac koristi kolokvijalne izraze kao

		„jest da“ i „k'o“ da bi dao notu oralnosti, ekvivalencija
H	Možda je građena kao Marilyn, ali nikako ne bi prošla pred kamerom.	Ekvivalencija
S	Možda izgleda kao Merilin, ali nije spremna na snimanje.	Ekvivalencija, adaptacija
AAVE značajka	Dupla negacija	
Komentar	Interesantan pokušaj prevoda je bosanski prevod gdje prevodilac koristi kolokvijalne izraze poput „jest da“ „k'o“ i al' (gubitak zvuka/sloga) kao i vrlo dobro rješenje hrvatskog prevodioca koji duplu negaciju u AAVE-u prevodi ne običnom negacijom kao ostala dva prevodioca, nego joj dodaje i prilog „nikako“ koji ekspresivnije prenosi duplu negaciju iz AAVE-a s obzirom da ona u AAVE-u ima često funkciju naglašavanja (emphatic function).	

Jezik	Primjer 4	Strategija prevoda
E	<i>Her standing in a cloud of dust and that pantsuit being so tight, I wonder how she can breathe.</i>	
B	Em stoji u oblaku prašine, em je sva utegnuta, lijepo se pitam kako uopšte diše.	Kompenzacija kako bi se naglasio element kolokvijalnosti, ekvivalencija
H	Stoji u oblaku prašine, a to odijelo joj je tako usko da se pitam kako uopće može disati.	Ekvivalencija
S	Kostim joj je toliko uzan i oko nje je toliko oblak brašna da mi nije jasno kako uopšte može da diše.	Modulacija, ekvivalencija
AAVE značajka	∅	

Komentar	Zanimljiv pokušaj prevodioca na b. jezik da prevod jedne naizgled sasvim obične rečenice obogati elementima oralnosti i kolokvijalnog govora. Bosanski prevod je najadekvatiji jer pomoću kompenzacije i izraza „em...em“ stilski obogaćuje rečenicu i daje joj notu govornog jezika.
----------	---

Jezik	Primjer 5	Strategija prevoda
E	"Yes ma'am. I'm Minny Jackson."	
B	"Da, gospojo, ja sam Minny Jackson."	Doslovni prevod
H	"Da, gospođo. Ja sam Minny Jackson."	Doslovni prevod
S	„Da, gospođo. Ja sam Mini Džekson.“	Doslovni prevod, adaptacija
AAVE značajka	Ma'am	
Komentar	<p>Prevod bosanskog prevodioca je u ovom slučaju najadekvatniji jer se prevodilac odlučio za arhaičniji prevod riječi 'Ma'am' sa „gospojo“, što odgovara atmosferi, karakteristikama lika i vremenu radnje romana.</p> <p>Istina, izraz <i>ma'am</i> nije isključivo karakteristika AAVE govora s obzirom da se u južnoj (južnoistočnoj) i južnozapadnoj Americi koristi i kao izraz poštovanja prema starijoj ili nadređenoj ženskoj osobi mada se izvan tih dijalekata ponekad smatra zastarjelim ili djetinjastim.³</p>	

Jezik	Primjer 6	Strategija prevoda
E	"You cooking something?"	
B	"Kuhate nešto?"	Doslovni prevod
H	"Kuhate nešto?"	Doslovni prevod
S	„Je l' to kuvate nešto?“	Varijacija

AAVE značajka	Odsustvo pomoćnog glagola <i>be</i> u pitanju (intonacija se koristi da bi se signaliziralo pitanje)
Komentar	<p>Odsustvo kopule <i>biti</i> sva tri prevodioca prevode kao normalnu rečenicu kao da je u originalu prisutan glagol <i>be</i>, jedino srpski prevodilac dodaje upitni oblik <i>je l'</i> kako bi jasno naznačio da se radi o pitanju što je možda suvišno jer ipak prva dva prevoda ne sadrže elemente pitanja u present continuous tensu (osim finalnog upitnika), nego se kao i AAVE oslanjaju na kontekst i intonaciju. Stoga nije bilo stvarne potrebe ni da se srpski prevod „poboljšava“ dodatnim elementima gramatičnosti strategijom varijacije.</p> <p>Rikfordi (2000) navode da se npr. prezentni oblici kopule <i>be</i>, a to su <i>is</i> i <i>are</i> po pravilu izostavljaju u AAVE-u, dok to isto pravilo ne vrijedi kod prošlih oblika kopule istog glagola, tj. <i>was</i> i <i>were</i>.</p>

Jezik	Primjer 7	Strategija prevoda
E	<i>The countertops, the double-door refrigerator, the Kitchen-Aid mixer are all sitting in about a quarter-inch of snow flour.</i>	
B	Oko cenat snježnobijelog brašna prekriva sve oko nas, radnu površinu, dvokrilni frižider, kuhinjski mikser.	Modulacija, adaptacija
H	Površine pultova, hladnjak s dvostrukim vratima, mješalica <i>Kitchen Aid</i> – sve to stoji prekriveno debelim slojem brašna.	Doslovni prevod, posuđenica, ekvivalencija
S	Radne površine, frižider sa duplim vratima, mikser – sve je	Doslovni prevod, izostavljanje, ekvivalencija

	prekriveno debelim slojem brašna.	
AAVE značajka	θ	
Komentar	<i>Kitchen Aid</i> – jedan od kućnih uređaja iz 60-ih godina. Jedino hrvatski prevod koristi originalni izraz uređaja kako bi prenio dašak atmosfere iz tog doba kada su različiti uređaji za domaćinstvo postali jako popularni.	

Jezik	Primjer 8	Strategija prevoda
E	Don't you go sassing this white lady like you done the other. Sassed her all the way to the nursing home.	
B	Ne zvočaj ovoj bijeloj gospoји k'o onoj prije nje. Zbog tvog je zvočanja dogurala do staračkog doma.	Ekvivalencija, kompenzacija
H	Da se nisi usudila biti jezičava s ovom bijelom gospođom kao što si bila s onom prošlom. Proturječila si joj cijelim putem do staračkog doma.	Ekvivalencija
S	Nemoj da budeš drska prema onoj bijeloj gospođi kao što si bila prema onoj. Otjerala si je svojim poganim jezikom u starački dom.	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Done</i> – u značenju <i>did</i> , <i>sass</i>	
Komentar	Sva tri prevodioca koriste ekvivalenciju kao preferiranu strategiju za prevod gornje rečenice. Od AAVE značajki ističe se neformalni glagol <i>sass</i> i upotreba oblika <i>done</i> umjesto <i>did</i> u past simple tenseu. Prema <i>Longman Rječniku savremenog engleskog</i> , glagol <i>sass</i> (tranzitivni, neformalni, američki engleski) = obraćati se na nepristojan način nekome ko zaslužuje poštovanje.	

Jezik	Primjer 9	Strategija prevoda
E	"cause everybody in town think I stole Miss Walters' silver. And I know she do too cause she call Miss Walters up on the phone when I was there."	
B	"mislim, svi u gradu vjeruju da sam ukrala srebrninu gospoje Walter, a ona to sigurno zna jer sam čula kad je gospoja Walter pričala s njom na telefon."	Ekvivalencija, modulacija, izostavljanje, kompenzacija
H	"jer svi u gradu misle da sam ukrala srebrninu gospođe Walters. A znam da i ona to misli jer je zvala gospođu Walters na telefon kad sam ja bila ondje."	Doslovni prevod
S	„jer svi u gradu misle da sam ukrala srebrninu gospoји Volters. A znam da i ona to zna zato što je razgovarala sa gospojom Volters preko telefona kad sam ja bila tamo.“	Ekvivalencija, kompenzacija, adaptacija
AAVE značajka	<i>She do too cause she call</i> – nepostojanje –s nastavka u trećem licu jednine, neobilježeno prošlo vrijeme glagola	
Komentar	Vidimo da sva tri prevodioca ne prevode na neki posebno kolokvijan način ovaj gubitak nastavka –s u trećem licu jednine, kao ni neobilježeno prošlo vrijeme glagola. Jedino bosanski i srpski prevodilac korištenjem izraza „gospoja“ dodaju izvjesnu notu arhaičnosti i kolokvijalnosti.	

Jezik	Primjer 10	Strategija prevoda
E	"White people strange," Leroy said. "Who knows, maybe that old woman give you a good word."	
B	Leroyev odgovor je bio da su "bijelci čudni." "Nikad ne znaš, možda te je stara nahvalila."	Modulacija, ekvivalencija, kompenzacija
H	"Bijelci su čudni," rekao je Leroy. "Tko zna, možda joj je ta stara žena rekla dobru riječ o tebi."	Varijacija, ekvivalencija
S	„Belci su ti čudan svet“, rekao je Liroj. „Ko zna, možda te je ova matora baba preporučila.“	Varijacija, adaptacija, ekvivalencija, kompenzacija, prevod ekspresivnijom rječju
AAVE značajka	Odsustvo kopule <i>be</i> i neobilježeno prošlo vrijeme glagola	
Komentar	U sva tri primjera prevoda vidimo da za prevod ovih značajki AAVE-a prevodioci koriste formalniju konstrukciju (prevod varijacijom), a prevodilac na srpski na 1 mjestu koristi i prevod ekspresivnijom rječju (matora baba). Zanimljivo je da se srpski prevodilac redovno koristi adaptacijom (Liroj) za prevod vlastitih imena jer je to uobičajena konvencija u srpskom jeziku da se strana imena fonomorfološki prilagođavaju srpskom jeziku (transkripcija).	

Jezik	Primjer 11	Strategija prevoda
E	Shoot, now I'm wondering if this fool even plans on hiring a maid or if she just drug me all the way out here for sport.	
B	Mislim, počinjem da se pitam jel' ona uopšte traži služavku, ili me je dovikla ovamo zabave radi.	Ekvivalencija, prevod neutralnijom riječi, supstitucija
H	Gospode, sad se već pitam misli li ta budala uopće zaposliti sluškinju	Ekvivalencija

	ili me dovukla ovamo samo iz zabave.	
S	Nek ide u peršun, možda ova blesa uopšte ne planira da zaposli služavku i dovukla me ovamo čisto da bi se malo zabavila.	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>She drug me</i> – neobilježeno prošlo vrijeme glagola, glagol <i>drug</i> umjesto <i>dragged</i> i glagol <i>shoot</i>	
Komentar	Bosanski prevodilac ubacuje ton kolokvijalnosti koristeći <i>jel'</i> , dok kada je izraz <i>shoot</i> u pitanju, stranica <i>macmillandictionary.com</i> <i>shoot</i> definiše prvenstveno kao američki izraz koji se koristi kod izražavanja ljutnje ili razočarenja i s obzirom da spada u idomatske konstrukcije, najbolje ga je prevesti ekvivalentnim izrazom u ciljnom jeziku.	

Jezik	Primjer 12	Strategija prevoda
E	<i>I've worked in some fine homes. I just hope she ain't so country she don't own a Hoover.</i>	
B	Radila sam u nekim finim kućama. Samo se nadam da nije tako zaostala da nema usisivač.	Ekvivalencija
H	Radila sam već u otmjenim kućama. Samo se nadam da nije takva seljanka pa da nema usisivač.	Ekvivalencija
S	Radila sam ja u nekim bogatim kućama. Nadam se samo da nije toliko zatucana da nema usisivač.	Ekvivalencija, kompenzacija
AAVE značajka	<i>ain't /don't</i> –isti oblik glagola za subjekte u jednini i množini	
Komentar	Hoover, primjer gdje je ime brenda postalo generički naziv za proizvod. Interesantno je da se u engleskom primjeru Hoover piše velikim slovom jer se radi o električnim uređajima koji su se masovno	

	<p>počeli koristiti tek u vrijeme dešavanja radnje romana. Ni jedan od tri prevodioca ne prevodi značajku <i>ain't</i> ni <i>don't</i> ni na jedan poseban način.</p> <p>Srpski prevodilac to kompenzira stavljajući ličnu zamjenicu „ja“ na kraj i time postiže izvjesnu dozu kolokvijalnosti.</p> <p><i>Ain't, don't</i> su primjeri iz AAVE-a gdje se jedan glagolski oblik koristi kod svih lica i kod glavnih i kod pomoćnih glagola.</p>
--	--

Jezik	Primjer 13	Strategija prevoda
E	"When you gone have you some chilluns, start filling up all these beds?"	
B	"Kada mislite rađati djecu, da napunite sve ove prazne krevete?"	Ekvivalencija
H	"Kad ćete imati djecu i početi puniti ove krevete ovdje?"	Ekvivalencija
S	„Kad ćete početi da rađate dječicu, da napunite sve ove krevete ovdje?“	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Chilluns, gone have</i> – odsutstvo kopule <i>be, -ing</i> nastavka i infinitivnog <i>to</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 14	Strategija prevoda
E	"Yes ma'am, it's big," I say, thinking if she saw my house with a cot in the hall and one toilet for six behinds, she'd probably run.	
B	"Da, gospojo, kuća je velika," kažem i pri tome mislim kako bi vjerovatno pobjegla glavom bez	Amplifikacija, supstitucija, modulacija

	obzira kada bi vidjela moju kuću s kolijevkom u hodniku i jednim klozetom na šest osoba.	
H	"Da, gospođo, veliko je," kažem, i mislim si, kad bi vidjela moju kuću s poljskim krevetom u hodniku i jednim zahodom za šest guzica vjerojatno bi pobjegla."	Doslovni prevod
S	„Da, gospođo, velika je“, kažem ja, misleći da bi sigurno pobjegla glavom bez obzira kad bi vidjela moju kuću s poljskim krevetom u hodniku i jednim klozetom za šest pozadina.	Modulacija, doslovni prevod
AAVE značajka	θ	
Komentar		

Jezik	Primjer 15	Strategija prevoda
E	"I ain't afraid a no windows. I clean Miss Walters' top to bottom every 4 weeks."	
B	"Ne bojim se ja prozora. Kod gospođe Walter sam prala prozore od vrha do dna svake čet'ri sedmice."	Kompenzacija, ekvivalencija
H	"Ne bojim se ja nikakvih prozora. Čistim ih kod gospođe Walters od vrha do dna svaka četiri tjedna."	Kompenzacija, ekvivalencija
S	„Ne plašim se ja prozora. Kod gospođe Valters sam ih prala kompletno, svake četiri nedjelje.“	Kompenzacija, adaptacija, ekvivalencija
AAVE značajka	Dupla negacija, a umjesto of	

Komentar	Hrvatskom prevodiocu polazi za rukom prenijeti duplu negaciju na najadekvatniji način tako što pojačava efekat rečenice dodavanjem odrične zamjenice <i>nikakvih</i> .
----------	--

Jezik	Primjer 16	Strategija prevoda
E	"Well one...but they's a lot to it. Old houses got a lot a nooks and crannies, you know."	
B	"Na jedan sprat..al' bilo je puno posla. Znete kako su stare kuće pune skrivenih rupa i ćoškova."	Ekvivalencija, kompenzacija, modulacija
H	"Pa, prizemlje... ali ima puno posla na njemu. Stare kuće imaju puno kutaka i zakutaka, znate."	Ekvivalencija
S	„Pa, prizemna...ali ima tu svašta. U starim kućama ima tušta i tma ⁴ budžaka i ćoškova, znate.“	Ekvivalencija, kompenzacija
AAVE značajka	<i>They's , a (of)</i>	
Komentar	Konstrukcije <i>they's</i> i <i>a</i> bosanski i srpski prevodilac kompenziraju korištenjem skraćenog veznika <i>al'</i> i izraza <i>tušta</i> i <i>tma</i>	

Jezik	Primjer 17	Strategija prevoda
E	Now that's just excusing herself a little too much, pretending Minny ain't getting the job cause Minny don't want the job.	
B	E to je već previše, pretvarati se da Minny neće dobiti posao zato što ga Minny ne želi.	Ekvivalencija
H	E, pa ovo je sad malo previše, praviti se da Minny neće dobiti	Ekvivalencija

	posao zato što Minny <i>ne želi</i> posao.	
S	Sad je malo preterala u opravdavanju, kao da Mini neće dobiti posao zato što Mini <i>ne želi</i> posao.	Ekvivalencija, adaptacija
AAVE značajka	<i>Ain't, don't</i> – isti oblik pomoćnog glagola za subjekte u jednini i množini	
Komentar		

Jezik	Primjer 18	Strategija prevoda
E	"When you hear me say I don't want a clean this house?"	
B	"A kada sam to ja rekla da ne želim čistiti ovu kuću?"	Modulacija, ekvivalencija
H	"Kad ste vi to mene čuli da sam rekla da neću čistiti ovu kuću?"	Ekvivalencija
S	„Kad ste vi mene čuli da sam rekla da ne želim da čistim ovu kuću?“	Ekvivalencija
AAVE značajka	Izostavljanje upitnog oblika <i>did, a (to)</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 19	Strategija prevoda
E	"Miss Celia, I be happy to work for you."	
B	"Gospojo Celia, bilo bi mi zadovoljstvo raditi za vas."	Kompenzacija, ekvivalencija
H	"Gospođo Celia, bit će mi drago raditi za vas."	Ekvivalencija
S	„Gospojice Silija, biće mi zadovoljstvo da radim kod vas.“	Kompenzacija, adaptacija, ekvivalencija
AAVE značajka	Odsustvo modala <i>would</i> u kondicionalu	

Komentar	
----------	--

Jezik	Primjer 20	Strategija prevoda
E	<i>She looks off at the Veg-O-Matic I bet she can't even use and says, "Johnny doesn't know."</i>	
B	Ona se zagleda u multipraktik, koji sigurno ne zna ni koristiti i kaže: "Johnny nema pojma."	Ekvivalencija, transpozicija
H	Ona skrene pogled na <i>Veg-O-Matic</i> za koji sam sigurna da se ne zna njime koristiti, i kaže: "Johnny ne zna."	Ekvivalencija, posuđenica
S	Ona gleda u električni uređaj za seckanje povrća koji, kladila bih se, nikad ne koristi i kaže: „Džoni ne zna.“	Ekvivalencija, eksplicitacija, adaptacija kod prevoda vlastitog imena
AAVE značajka	∅	
Komentar	Ono što je specifično spomenuti kod ovog primjera je izraz <i>Veg-O-Matic</i> gdje se tri prevodioca odlučuju za tri različita načina prevoda – naime, adaptaciju (kulturološku supstituciju), posuđenicu i ekplicitaciju/amplifikaciju.	

Jezik	Primjer 21	Strategija prevoda
E	<i>"A course you need a maid. Last one done got shot in the head."</i>	
B	"Naravno da vam treba. Mora da je zadnja završila s metkom u čelu."	Ekvivalencija, kompenzacija
H	"Jasno da trebate sluškinju. Jer zadnja je dobila metak u glavu."	Ekvivalencija, kompenzacija

S	„Naravno da vam je potrebna. Posljednja je dobila metak u glavu.“	Ekvivalencija, kompenzacija
AAVE značajka	<i>A course (of course) , done got + pp (had been)</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 22	Strategija prevoda
E	"And then what, you gone fire me after them few months?"	
B	"I šta onda, nakon par mjeseci ćete me otpustiti?"	Ekvivalencija, modulacija
H	"A onda što? Otpustit ćete me nakon nekoliko mjeseci?"	Doslovni prevod
S	„A šta onda, otpustićete me posle nekoliko meseci?“	Doslovni prevod
AAVE značajka	<i>Odustvo kopule be, gone (going to), them (few months)</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 23	Strategija prevoda
E	"I think you done burned up your cake."	
B	"Mislim da vam je kolač zagorio."	Modulacija, ekvivalencija
H	"Mislim da vam je izgorio kolač."	Modulacija, ekvivalencija
S	„Mislim da vam je torta zagorela.“	Modulacija, ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Done + pp u značenju present perfect tensea</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 24	Strategija prevoda
E	"You can't use no wet towel on a hot pan."	

B	"Ne možete koristiti mokru krpu za vrelu tepsiju."	Ekvivalencija
H	"Ne možete se koristiti mokrom krpom za vruću posudu."	Ekvivalencija
S	„Ne smete da uzimate vrelu posudu mokrom krpom.“	Ekvivalencija, modulacija
AAVE značajka	Dupla negacija	
Komentar		

Jezik	Primjer 25	Strategija prevoda
E	"I couldn't get her to eat nothing."	
B	"Nisam je mogla natjerati da bilo šta pojede."	Doslovni prevod
H	"Nisam je mogla prisiliti da išta pojede."	Doslovni prevod
S	„Nisam mogla da je nateram ništa da pojede.“	Doslovni prevod
AAVE značajka	Dupla negacija	
Komentar		

Jezik	Primjer 26	Strategija prevoda
E	But I can't get paid if I get shot dead.	
B	Ali džabe mi plata ako me upucaju.	Ekvivalencija, modulacija
H	Ali ne mogu dobiti plaću ako me netko ubije.	Ekvivalencija
S	Ali neću zaraditi ništa ako dobijem metak u glavu.	Ekvivalencija
AAVE značajka	∅	
Komentar		

Jezik	Primjer 27	Strategija prevoda
E	"Mister Johnny ain't seeing nothing. I'll throw it out at my house."	
B	"Gospon Johnny neće ništa vidjeti, bacit ću ovo kod svoje kuće."	Ekvivalencija, kompenzacija
H	"Gospodin Johnny ništa neće vidjeti. Ja ću to baciti kod sebe doma."	Doslovni prevod
S	„Gos'n Džoni ništa neće vidjeti. Ja ću je baciti kad stignem kući.“	Kompenzacija, adaptacija, ekvivalencija
AAVE značajka	Dupla negacija	
Komentar	Bosanski i srpski prevodilac dodaju izvjesnu dozu kolokvijalnosti korištenjem skraćenog izraza gospon odnosno gos'n koji je vjerovatno jedan od načina kompenzacije za korištenje duple negacije u AAVE-u.	

Jezik	Primjer 28	Strategija prevoda
E	I don't have to move to the North Pole. Won't Santy Claus be disappointed.	
B	Djed Mraz će biti razočaran.	Ekvivalencija, izostavljanje
H	I sad će stari Djedica Mraz biti razočaran.	Ekvivalencija
S	Deda mraz će biti strašno razočaran.	Ekvivalencija
AAVE značajka	Won't kao pojačivač sentimenta na početku rečenice u funkciji „emfatične izjave“.	
Komentar	Srpski prevod najuspješnije prenosi značenje originalne sintagme.	

Jezik	Primjer 29	Strategija prevoda
E	Mama was a crack-whip.	
B	Mama je bila opasna k'o struja.	Ekvivalencija
H	Mama je bila stroga i marljiva.	Ekvivalencija
S	Moja mama je bila veoma stroga.	Ekvivalencija
AAVE značajka	θ	
Komentar		

Jezik	Primjer 30	Strategija prevoda
E	"You sass a white woman in the morning, you'll be sassing out on the street in the afternoon."	
B	"Prvi put kad kreneš rondati bijeloj ženi, isto ćeš popodne rondati na ulici."	Ekvivalencija
H	"Ako odgovoriš bijeloj ženi ujutro, popodne ćeš već odgovarati samoj ulici."	Ekvivalencija
S	„Ako budeš drska prema beloј gospođi ujutru, po podne ćeš biti drska na ulici.“	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Sass</i>	
Komentar	Mislim da je ovdje bosanski prevodilac upotrebom glagola „rondati“ najuspješnije prenio ton i značenje originalne rečenice. Hrvatski i srpski prevod ne zaostaju mnogo za bosanskim i odlučuju se za drugačije načine prevoda glagola <i>sass</i> koji u BHS jezicima očito podržava više različitih načina prevoda sa jednakim značenjem.	

Jezik	Primjer 31	Strategija prevoda
E	"Why I got to be like that? I know how to stand up to people."	

B	"Zašto se moram tako ponašati? Znam se usprotivit' kad treba."	Ekvivalencija, izostavljanje
H	"Zašto ja moram biti takva? Pa ja znam kako se postaviti prema ljudima."	Doslovni prevod
S	„Zašto ja moram da budem takva? Ja imam svoj ponos i umem da ga sačuvam.“	Ekvivalencija, supstitucija
AAVE značajka	<i>got to (have to)</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 32	Strategija prevoda
E	"Maybe I take Sugar's bike."	
B	"Možda bi mog'o uzet' bicikl od Sugar."	Varijacija
H	"A možda ću ići Sugarinim biciklom."	Ekvivalencija
S	„Mogô bi' da uzmem Šugarinu biciklu.“	Kompenzacija, adaptacija
AAVE značajka	<i>Izostavljanje markera budućeg vremena will</i>	
Komentar	<p>Bosanski i srpski prevodioci se za prevod gornje rečenice odlučuju za kompenzaciju, dok se hrvatski prevodilac odlučuje za varijaciju, što je strategija prevoda koja podrazumijeva promjenu u tonu, društvenom ili geografskom dijalektu, odnosno registru (gubitak glasa/sloga). Srpski prevodilac pored kompenzacija dodaje i adaptaciju ličnog imena <i>Sugar</i> u <i>Šugar</i>, što je strategija koju koristi kroz cjelokupni prevod i svojstvena je srpskom jeziku i prevodu stranih imena, naziva gradova i država itd. Upotrebom varijacije oba prevodioca možda nastoje kompenzirati nedostatak markera budućeg vremena <i>will</i> koji je karaktersitika AAVE dijalekta.</p>	

Jezik	Primjer 33	Strategija prevoda
E	"Miss Celia, fore I get going here, I need to know. Exactly when you planning on telling Mister Johnny bout me?"	
B	"Gospojo Celia, moram da znam prije nego što se uhvatim posla, kada tačno planirate reći gospon Johnnyju za mene?"	Ekvivalencija, kompenzacija
H	"Gospođo Celia, prije nego što počnem, moram znati kad tačno mislite reći gospodinu Johnnyju za mene?"	Ekvivalencija
S	„Gospojice Silija, pre nego što počnem da radim, moram nešto da znam. Kad vi mislite da kažete gos'n Džoniju za mene?“	Ekvivalencija, adaptacija, kompenzacija
AAVE značajka	<i>Get going, (be)fore, (a)bout</i> – brisanje nenaglašenog početnog sloga	
Komentar	Sva tri prevodioca se odlučuju za ekvivalenciju kao strategiju prevoda, s tim da bosanski i hrvatski prevodilac u nedostatku adekvatnog prevoda za navedene značajke AAVE-a poput <i>for, bout</i> koriste strategiju kompenzacije i na drugom mjestu u tekstu ubacuju element kolokvijalnosti, kao što je to slučaj sa izrazom <i>gospon</i> i <i>gos'n</i> .	

Jezik	Primjer 34	Strategija prevoda
E	"By a few, is you meaning two?"	
B	"Koliko je par mjeseci, jel' dva?"	Modulacija, kompenzacija, izostavljanje
H	"Kad kažete par, mislite dva?"	Ekvivalencija, kompenzacija
S	„Kad kažete nekoliko, mislite dva?“	Ekvivalencija, kompenzacija
AAVE značajka	<i>Is you meaning</i> – isti oblik glagola u jednini i množini	

Komentar	U ovom primjeru sva tri prevodioca se koriste strategijom kompenzacije kako bi se nastojali približiti tonu originalne rečenice i stoga koristi kolokvijalnu upitnu riječ <i>jel'</i> , odnosno izostavljaju upitnu riječcu <i>li</i> .
----------	---

Jezik	Primjer 35	Strategija prevoda
E	"I reckon if there's anything you ought a know about cooking, it's this."	
B	"Ako ima nešto što morate znat' o kuhanju onda je to ovo."	Izostavljanje, ekvivalencija, kompenzacija
H	"Vjerujem da, ako išta trebate znati o kuhanju, onda je to ovo."	Ekvivalencija, transpozicija
S	„Pa, mislim da je jedna od najvažnijih stvari koje treba znati o kujanju – ovo.“	Ekvivalencija, modulacija
AAVE značajka	<i>rekcon, ought a</i> (ought to)	
Komentar	Bosanskom prevodiocu polazi za rukom da AAVE konstrukciju <i>ought a</i> prevede kompenzacijom koristeći skraćenu, a time i kolokvijalnu verziju glagola <i>znati</i> (<i>znat'</i>).	

Jezik	Primjer 36	Strategija prevoda
E	Who in this world doesn't know what Crisco is?	
B	Zar ima još neko ko ne zna šta je maslo?	Ekvivalencija, izostavljanje, adaptacija
H	Postoji li itko na svijetu tko ne zna za <i>Crisco</i> ?	Ekvivalencija, posuđenica
S	Zar postoji neko na ovom svijetu ko ne zna šta je „krisko“?	Ekvivalencija, posuđenica
AAVE značajka	θ	

Komentar	Zanimljiv prevod riječi <i>Crisco</i> koji je ujedno i kulturološki izraz. Radi se o imenu brenda koji je postao generički naziv za maslo. Bosanski prevodilac se u ovom primjeru odlučuje za adaptaciju, odnosno kulturološku supstituciju za što mislim da je adekvatna strategija, dok se hrvatski i srpski prevodilac odlučuju za prevod korištenjem posuđenice što i nije najbolji izbor jer se radi o proizvodu koji je bio davno u upotrebi u Americi i u tom nazivu vjerovatno nikad na ex-Yu tržištu.
----------	--

Jezik	Primjer 37	Strategija prevoda
E	"Shoot, I seen ladies rub it under they eyes and on they husband's scaly feet."	
B	"Čak sam vidjela da ga žene utrljavaju ispod očiju i na zadebljanja na nogama njihovih muževa."	Ekvivalencija
H	"Ma eto, ja sam čak vidjela gospođe kako si ga utrljavaju ispod očiju, a i muževima na tabane koji se ljušte."	Ekvivalencija
S	„Svega mi, čula sam i da ga žene mažu na podočnjake i muževima na ispucale pete.“	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Shoot, they</i> – brisanje r nakon vokala, <i>husband's</i>	
Komentar	Zanimljiv prevod kod sva tri prevodioca izraza <i>shoot</i> gdje se svaki od njih odlučuje da ga prevede na različit način i gdje jednako uspješno uspijevaju dočarati značenje izvorne rečenice.	

Jezik	Primjer 38	Strategija prevoda
E	<i>I ain't burning no chicken.</i>	

B	Ne pada mi na pamet da pustim piletinu da zagori.	Ekvivalencija
H	Neću ja zagorjeti nikakvo pile.	Doslovni prevod
S	Ja neću da zagorevam piletinu.	Ekvivalencija
AAVE značajka	Dupla negacija	
Komentar	U ovom primjeru bosanski i hrvatski prevodilac su po mom mišljenju najuspješnije uspjeli prevesti duplu negaciju u AAVE-u koja je sigurno jedna od njegovih najupečatljivijih karakteristika. Sa izrazom <i>Ne pada mi napamet</i> bosanski prevodilac uspijeva dočarati emfatičnu funkciju duple negacije u AAVE-u, dok hrvatski prevodilac u tome uspijeva jednako dobro korištenjem odrične zamjenice <i>nikakvo</i> .	

Jezik	Primjer 39	Strategija prevoda
E	"Well, ain't you lucky."	
B	"Zar niste prava sretnica?"	Ekvivalencija
H	"No, eto, kakva ste sretnica."	Ekvivalencija
S	„Vi baš imate sreće.“	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>Ain't</i> – isti oblik glagola za subjekte u jednini i množini	
Komentar	Jednako uspješni prevodi izraza <i>ain't you</i> kod sva tri prevodioca.	

Jezik	Primjer 40	Strategija prevoda
E	"You couldn't a fixed it up better yourself."	
B	"Bolje je nego što si mogla i sanjati."	Ekvivalencija
H	"Ma, nisi to mogla bolje srediti da si i htjela."	Ekvivalencija
S	„Da si sama nameštala, ne bi uspela bolje da namestiš.“	Ekvivalencija
AAVE značajka	<i>a (have) fixed</i>	
Komentar		

Jezik	Primjer 41	Strategija prevoda
E	"Shoot, he's up, " I say. "Talk quick."	
B	"Požuri, probudio se," kažem, "brzo pričaj."	Ekvivalencija
H	"Kvragu, budan je," kažem. "Brzo pričaj."	Ekvivalencija
S	„U peršun, ustao je,“ kažem ja. „Pričaj brzo.“	Ekvivalencija, doslovni prevod
AAVE značajka	<i>Shoot</i>	
Komentar	Oper tri zanimljiva rješenja prevoda kolokvijalnog izraza <i>shoot</i> kod sva tri prevodioca.	

Jezik	Primjer 42 – Celia	Strategija prevoda
E	"It ain't working out too good."	
B	"al' ne ide mi baš najbolje."	Kompenzacija, ekvivalencija
H	"Ne ide mi baš najbolje."	Transpozicija, ekvivalencija
S	„Ne ide mi baš najbolje“	Transpozicija, ekvivalencija
AAVE značajka	θ	
Komentar	<p>Primjer bjelačkog govora s juga, izraz <i>ain't</i>, koji je jedna od glavnih karakteristika AAVE-a, ovdje se prevodi uz korištenje transpozicije kao strategije prevoda kod sva tri prevodioca, ali bez dodavanja ostalih stilskih elemenata oralnosti. U tome je jedino bio uspješan prevodilac na bosanski jezik koji je ubacivanjem skraćenog veznika <i>al'</i> doprinio tome da rečenica ne zvuči previše gramatično.</p>	

Jezik	Primjer 43 – Celia	Strategija prevoda
E	"I just can't seem to get the hang of kitchen work."	
B	"Nikako ne uspijevam da se snađem u kuhinji."	Ekvivalencija

H	"Jednostavno se ne mogu nositi s poslom u kuhinji."	Ekvivalencija
S	„Jednostavno se ne snalazim u kuhinji.“	Ekvivalencija
AAVE značajka	∅	
Komentar	<p><i>get the hang of smth</i> je u ovom primjeru idiom i sva tri prevodioca ga prevode opisno strategijom ekvivalencije jer sličan idiom ne postoji u BHS jezicima.</p>	

Nakon analize poglavlja *Minnie*, možemo zaključiti da sva tri prevodioca koriste različite strategije prevođenja i da daju prednost određenim strategijama i tehnikama nad drugim, ali da je u većini analiziranih rečenica njihova upotreba strategija manje-više ujednačena.

U analiziranom poglavlju najčešće korištena strategija prevođenja AAVE dijalekta je ekvivalencija (102 puta), zatim kompenzacija (29 puta), doslovni prevod (21 put), modulacija (19 puta), adaptacija (14 puta), izostavljanje (10), posuđenica, supstitucija, i transpozicija (4 puta), varijacija (3), te konačno amplifikacija/eksplicitacija i prevod neutralnijom/manje ekspresivnom rječju (2 puta).

Kod prevodioca na bosanski jezik, 3 najčešće korištene strategije su ekvivalencija, kompenzacija i modulacija, kod prevodioca na hrvatski jezik to su ekvivalencija, doslovni prevod i posuđenica/kompenzacija, i konačno kod srpskog prevodioca preferirane strategije su ubjedljivo ekvivalencija, adaptacija te kompenzacija, s tim da se sva tri prevodioca ne odlučuju samo za jednu od mogućih strategija, nego obično koriste njihove kombinacije.

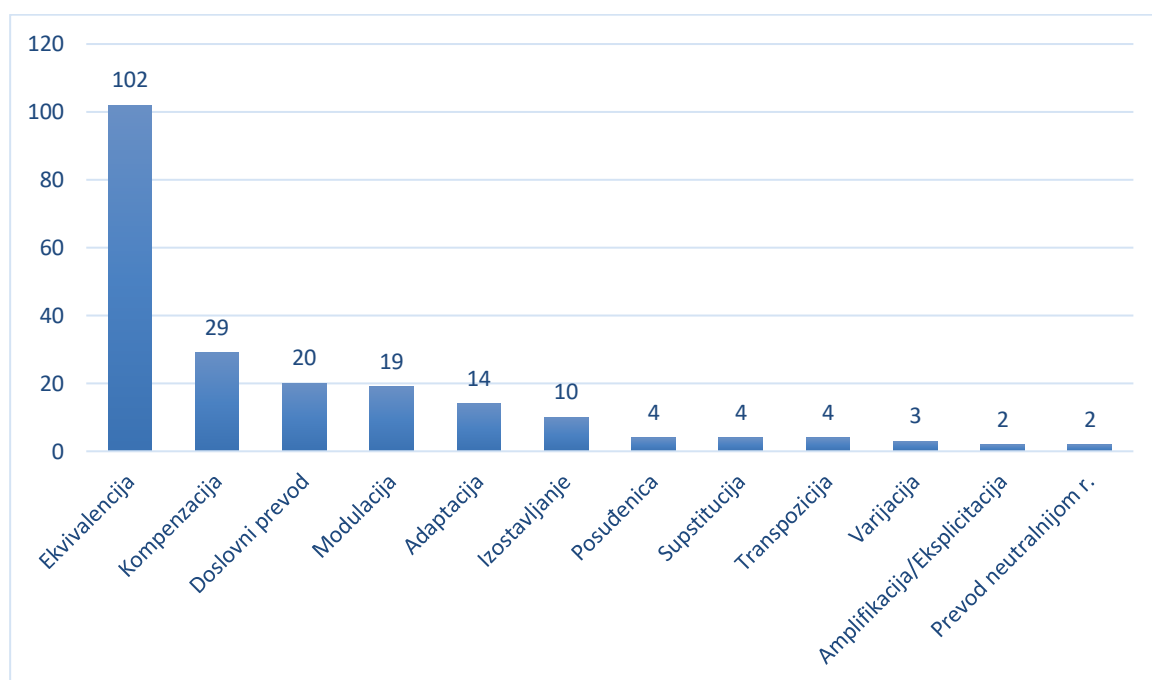
Ono što je zanimljivo još pomenuti je da jedino hrvatski prevodilac (uz izuzetak 1 primjera kod prevoda na srpski) koristi posuđenice iz engleskog jezika koje se sve do jedne odnose na kuhinjske uređaje ili hranu (*Kitchen Aid*, *Veg-O-Matic* i *Crisco*) čime bi se moglo zaključiti i da jedini eskperimentiše sa metodom postranjivanja ili forinizacije teksta prevoda.

Nasuprot hrvatskom prevodiocu, srpski prevodilac (uz izuzetak 2 primjera kod bosanskog prevoda) se ubjedljivo najviše koristi adaptacijom i to najčešće kod prevoda ličnih imena

zbog ustaljene konvencije prilagođavanja stranih imena srpskom jeziku, tako da možemo zaključiti da njegov prevod ide u pravcu izrazite domestikacije ili podomaćivanja.

Iz ove analize proizilazi da su najčešće korištene strategije za prevod AAVE rečenica u ovom poglavlju ekvivalencija i kompenzacija koja je često korištena strategija kod prevođenja dijalekata, uz značajno učešće doslovnog prevoda i modulacije.

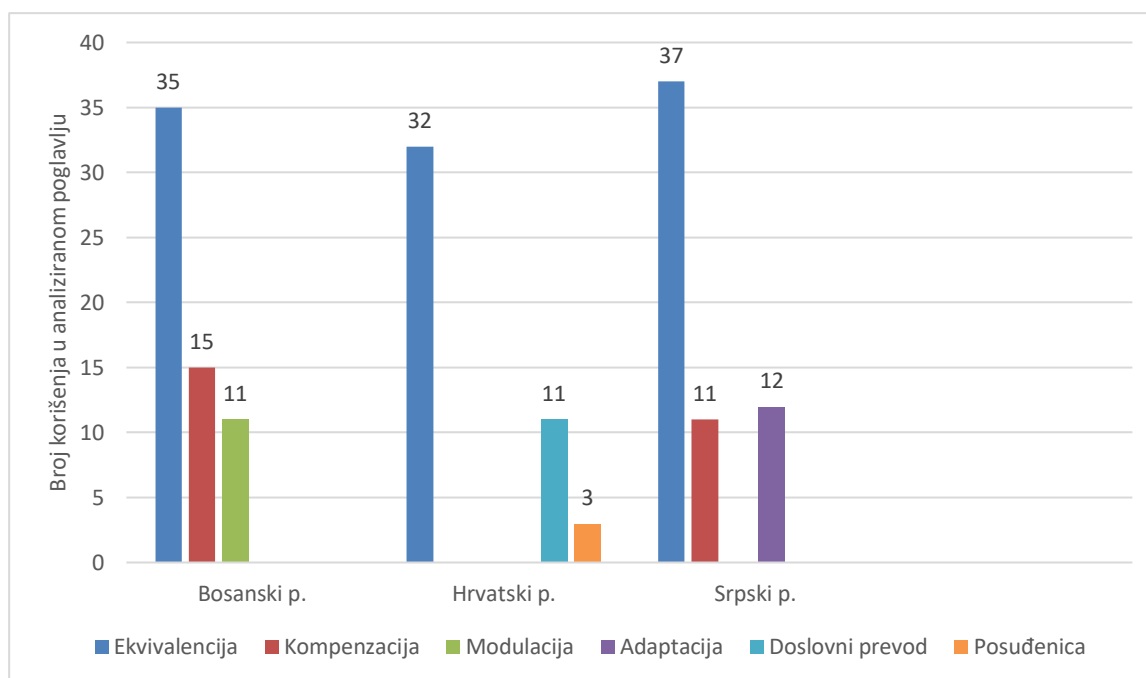
Prikaz učestalosti korištenja pojedinih strategija od strane sva tri prevodioca dat je u Ilustracijama 2 i 3 niže.

Ilustracija 2 Najčešće korištene strategije u analiziranom poglavlju

Strategije koje prevodioci ne koriste u ovom specifičnom poglavlju su kalk, generalizacija, partikularizacija te opisivanje, ali s obzirom da uzorak analiziranog teksta nije velik, za očekivati je i da se ove strategije pojavljuju drugdje u samom prevodu, a razlog njihovog nekorištenja može se objasniti činjenicom da su određene vrste tekstova „podložnije“ korištenju pojedinih strategija u većoj mjeri od drugih.

Što se tiče morfosintaktičkih elemenata AAVE govora u ovom poglavlju, najčešće korišteni oblici su svakako dupla negacija, izostavljanje markera budućeg vremena *will*, odsustvo kopule *be*, neobilježeno prošlo vrijeme glagola, gubitak nastavka *-s* u 3.licu jednine prezenta te korištenje istih glagolskih oblika za subjekte u jednini i množini (npr. *don't* i *ain't*).

Ilustracija 3 Preferirane strategije kod sva tri prevodioca

Na nivou leksike AAVE-a, analizirano poglavlje ne sadrži mnogo riječi tipičnih za AAVE, a neke zanimljive koje bih željela spomenuti su *chilluns* (children), *they's* (there's), *for* (before), *bout* (about).

Kada su u pitanju prevodi ovih karakterističnih značajki AAVE-a, bitno je spomenuti da niti jedan od prevodilaca ne prevodi ove elemente AAVE-a na neki isuviše negramatičan način što bi se možda moglo očekivati kod nekih starijih prevoda ovog dijalekta, s obzirom da se AAVE u prošlosti smatrao inferiornim u odnosu na standardni engleski. S obzirom da se radi o novijim prevodima i imajući u vidu sociolingvistički, historijski i tekstualni kontekst romana i prevoda (2009/2010), ne čudi da je preferirana strategija prevoda AAVE-a kod sva tri prevodioca ekvivalencija sa nekim vidom kompenzacije u vidu kolokvijalnih izraza na pojedinim mjestima u prevodu kako bi se kompenziralo za one značajke AAVE-a koje je nemoguće prevesti doslovnim prevodom.

Tako npr. duplu negaciju i oblik *ain't* skoro svi prevodioci prevode dodavanjem odričnih zamjenica *nikakav/va/vo* ili načinskog priloga *nikako* kako bi naglasili emfatičnu funkciju te konstrukcije u AAVE-u ili pak na drugom mjestu koristeći tehniku kompenzacije dodaju dozu kolokvijalnosti upotrebom krnjeg infinitiva ili apostrofa umjesto izostavljenog dijela riječi ili broja poput *koristit'*, *usprotivit'*, *uzet'*, *znat'*, *k'o*, *al'*, *je l'/jel'*, *gos'n/gospon*, *bi'*, *čet'ri* čime se postiže efekat govornog jezika s obzirom da takvi likovi nisu uobičajeni u standardnome jeziku.

Zapravo istinska ekvivalencija između AAVE-a i BHS-a ne postoji tako da se prevodioci koriste alterantivnim tehnikama ubacivanja kolokvijalnih i neformalnijih izraza i konstrukcija što i jeste preporuka većine prevodilačkih priručnika kada je prevođenje dijalekata u pitanju.

Fritz Guthinger (1963, citirano u Berthele, 2000, p.20) preporučuje prevođenje književnih dijalekata sa varijetetom koji je jako blizak govornom standardnom jeziku, na osnovu njegovog viđenja da prevodi dijalektnog govora na dijalekte ciljnog jezika nedvojbeno rezultiraju neadekvatnim lokalnim stereotipima.

Kada je u pitanju analizirano poglavlje, može se zaključiti da je prevodilac na bosanski jezik pokazao najviše kreativnosti i "prirodnosti" naročito kada je strategija kompenzacije u pitanju koju isti prevodilac koristi kako bi ubacivanjem elemenata govornog jezika ponudio adekvatno rješenje za prevođenje AAVE konstrukcija na mjestima gdje za njih ne postoji direktna ekvivalencija.

Takođe, na kraju treba spomenuti da iz priloženih primjera u poglavlju 3. možemo zaključiti da nema prevelike razlike između govora Minnie, koja je protagonistica crnkinja, i Celie koja je bjelkinja, ali skromnog obrazovanja.

POGLAVLJE 6 DISKUSIJA I ZAKLJUČAK

Kako se bližim kraju ovog rada, htjela bih se osvrnuti na nekoliko osnovnih uvida i zaključaka do kojih sam došla tokom izrade teze, a koji će vjerujem biti od koristi svim onima kojima ova tema bude od interesa.

U uvodnim poglavljima rad tretira osnovne pojmove o prevođenju, od same definicije prevođenja, osvrta na njegove skromne početke pa sve do modernih teorija o prevođenju i pojmova ekvivalencije i neekvivalencije, odnosno faktora koji doprinose kvaliteti jednog prevoda. Tako vidimo da bi se jedan prevod mogao smatrati ekvivalentnim sa izvornikom prevodilac mora prvenstveno razumjeti tekst koji prevodi, a zatim fokusirati se na to da prilagodbom vokabulara i frazeologije te odabirom odgovarajuće strategije dobije konačan proizvod koji zvuči prirodno i po smislu ni po čemu ne odstupa od originala. Rad se tu

nadovezuje na različite strategije prevođenja za koje se prevodioci mogu opredijeliti u svom radu (najčešće su to kombinacije tih strategija, a ne jedna zasebna strategija) s posebnim osvrtom na preporučene strategije prevođenja dijalekata gdje vidimo da dijalekti pojedinog jezika, pa tako i AAVE, najbolje zvuče kada se prevode varijantom govornog jezika.

Treće poglavlje zalazi dublje u materiju prevođenja kao discipline ukazujući na to da, budući da je kultura neodvojiv dio jezika, onaj osnovni i slobodno možemo reći "čarobni" sastojak da bi jedan prevod bio kvalitetan nisu samo lingvističke kompetencije prevodioca, nego prvenstveno i prevashodno poznavanje kulture, odnosno "širih pitanja historije, konteksta i konvencija jezika izvornika." (Basnett & Lefevere, 1990)

U tom procesu ništa manje značajnu ulogu igraju dva osnovna pristupa kojima se prevodilac može odlučiti da krene, odnosno pristup podomaćivanja ili postranjivanja stranog teksta, gdje prevodilac treba voditi računa da ne zastrani previše preferirajući isključivo samo jedan pristup te da bi za postizanje željenog rezultata (ekvivalencije) idealno rješenje bila zapravo njihova kombinacija uz korištenje drugih odgovarajućih strategija.

Rad dalje tretira gramatiku i izgovor AAVE-a gdje dolazimo do zaključka da je AAVE punopravni dijalekat engleskog jezika sa dobro definisanim pravilima i regularnostima što su zapravo i uslovi da se on smatra zasebnim jezikom vrijednim izučavanja, a nastavlja se osvrtom na društveno-historijski kontekst romana što su sve faktori koji će, nadam se, doprinijeti boljem razumijevanju teme ovog rada, a to je analiza prevoda AAVE govora na BHS jezike.

Kada je u pitanju sama analiza prevoda poglavlja „Minnie“, da se zaključiti da sva tri prevodioca prate trendove u modernoj teoriji i praksi prevođenja (vidi Guttingher, 1963 i Cavagnoli, 2012), te se tako odlučuju da AAVE prevode prvenstveno kao govorni jezik uz određene tendencije ka domestikaciji, kako to radi srpski prevodilac, ili pak forinizaciji izvornog teksta, kako smo vidjeli kod nekoliko primjera prevoda hrvatskog prevodioca.

Što se odabira najboljeg prevoda tiče, s obzirom da je "prirodnost" prevoda bio kriterij kojim sam se vodila, mišljenja sam se da taj kriterij ponajviše ispunjava bosanski prevod, mada su i druga dva prevoda podjednako uspješna ukoliko se u obzir uzme njihov kulturološki kontekst i ciljno čitateljstvo.

Kod sva tri prevoda vidljivo je da nijedan prevodilac ne nastoji prevesti AAVE kao neku vrstu pretjerano negramatičnog govora što je bio slučaj kod nekih ranijih prevoda AAVE-a

(koji su često rasistički prikazivali govornike AAVE-a kao jezički deficitarne), nego je prevlađujuća tendencija da se on na BHS prevodi isključivo kao kolokvijalni, govorni jezik uz određene njemu svojstvene gramatičke, sintaksičke i leksičke specifičnosti.

Takođe ovdje je važno je istaći i to da svaki od tri prevodioca uspješno izbjegava zamku prevođenja AAVE-a kao neke vrste regionalnog dijalekta imajući u vidu da bi to vodilo pretjeranoj egzotizaciji prevoda i pridodavanju prevodu određenih (suvišnih) konotacija koje bi svakako trebalo izbjeći.

Što se tiče ocjene u kolikoj mjeri su sva tri prevodioca u svojim prevodima ispoštovala karakteristični socio-kulturološki kontekst i period u kojem se radnja romana odvija (60-te godine XX vijeka), možemo reći da sa izuzetkom prevoda nekoliko kuhinjskih termina (*Hoover, Kitchen Aid, Veg-O-Matic i Crisco*), izraza obraćanja (*Ma'am*) i sl. tekst prevoda nije trebalo posebno prilagođavati po pitanju stilistike i leksike, pogotovo uzimajući u obzir stil (cilj) kojim se vodila sama autorica romana.

Kako autorka romana nesebično posuđuje glas protagonistkinjama sluškinjama dajući samom romanu obilježje jezične i rasne tolerancije, to se reflektira i u prevodima sva tri prevodioca koji su svojim ispravnim pristupom prevodu AAVE-a vjerujem ispoštovali njegovu svrhu, a to je da adekvatno prenesu ta obilježja izvornika.

Kada su u pitanju potencijalni problemi kao što je npr. prevođenje AAVE-a isuviše književnim jezikom, na takve primjere nismo naišli tokom ovog istraživanja, a s obzirom, kao što je ranije pojašnjeno, da između AAVE-a i BHS-a ne postoji savršena ekvivalencija zbog različitih rasnih relacija i sociolingvističkog konteksta, prevodioci su taj problem zaobišli domišljato i obilato koristeći se, između ostalih, i strategijom kompenzacije.

U zaključku nadam se da će ovo istraživanje pomoći čitaocima, kao što je pomoglo meni, da steknu potpuniju sliku o AAVE-u kao zasebnoj varijanti engleskog jezika sa svojim ustaljenim morfološkim, fonološkim, sintaksičkim i gramtičkim pravilima, počevši od teorija o njegovom porijeklu do kontroverzi koje su pratile interes za njegovo izučavanje, demografskih karakteristika njegovih govornika i sociokulturološkog okruženja u kojem je nastajao pa sve do preporuka i uvida u vezi strategija za njegovo prevođenje.

NAPOMENE

1. Slobodni prevod (od *ebonics* – *ebony* + *phonics*)
2. Slobodni prevod
3. Ovdje se mora spomenuti da ova rečenica nije tipični "predstavnik" konstrukcije ponavljanja subjekta jer prema Smitherman (1977) ponavljanje subjekta podrazumijeva ponavljanje subjekta u nekom drugom obliku u nastavku rečenice, npr. The boy who left, he my friend. (p. 28)
4. <https://www.dictionary.com/e/slang/yes-maam/>
5. Tušta i tma – metafora za mnoštvo, veliku količinu. Od starosrpskog tysotja-tisuća

BIBLIOGRAFIJA

Primarni izvori

- Stockett, K. (2009) *The Help*. New York: G.P. Putnam's sons a Member of Penguin Group (USA) Inc.
- Stockett, K. (2010) *Pomoćnice*, s engleskog prevela Sabina Nikšić. Sarajevo: Biblioteka Farah
- Stockett, K. (2010) *Sluškinje*, prevela s engleskoga Lidija Lebinec, prvo izdanje. Zagreb: Algoritam
- Stockett, K. (2010) *Služavke*, s engleskog preveo Igor Adžić. Beograd: Čarobna knjiga

Sekundarni izvori

- Baker M., (2001) *In Other Words – A Coursebook on Translation*. Taylor & Francis e-library
- Basil H., (2013) *Teaching and Researching Translation*, 2nd ed.. London and New York: Routledge
- Bassnett S. & Lefevere A., (1998) *Constructing cultures: Essays on Literary Translation*. Clevedon: Multilingual Matters
- Berthele, R. (2000) 'Translating African-American Vernacular English into German: The problem of 'Jim' in Mark Twain's *Huckleberry Finn*¹, *Journal of Sociolinguistics* 4/4: 588-613
- Eco, U. (2006) *Otprilike isto: iskustva prevodenja*, prev. Nino Raspudić, Zagreb: Algoritam
- Green, L.J. (2002) *African American English – A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press
- Hatim B. and Mason I., (2005) *The Translator as Communicator*, Taylor and Francis e-Library
- Pavlović V., (2000) *O prevodilaštvu i prevoidocima*, Beograd
- Rickford, J. R. And Rickford, R.J. (2000) *Spoken Soul – The Story of Black English*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

- Smitherman G., (1977) *Takin and Testifyin The Language of Black America*. Detroit: Wayne State University Press
- Trudgill, P. (2000) *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*, 4th ed. London: Penguin Publishing Group
- Venuti, L. (2008) *The Translator's Invisibility A history of translation*, 2nd ed. London and New York: Routledge
- Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995) *Comarative Stylistics of French and English A methodology for translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Zinn, H. (2003) *A People's History of the United States: 1492-Present*. New York: HarperCollins Publishers Inc.

Webliografija:

- The Andrew Goodman Foundation (2022). *Civics for change: Freedom Summer 1964*. Dostupno na: <https://andrewgoodman.org/news-list/civics-for-change-freedom-summer-1964/> (Pristupljeno: 23.06.2023.)
- Babae, S., Yahya W.R.W. and Babae, R. (2014) 'Creativity, Culture and Translation', *English Language Teaching*, 7(9) [online] Dostupno na: <https://dx.doi.org/10.5539/elt.v7n6p14> (Pristupljeno: 05.08.2019.)
- Davi, E. (2021) *Translating African American Language and Culture: A Translation Proposal of the Short Story "Meditations on History"*, Master thesis, Unviersita degli Studi di Padova (Pristupljeno: 17.12.2022.)
- Fernandez Guerra, A. (2012) 'Translating culture: problems, strategies and practical realities' *Art and Subversion*, 1(3) (Pristupljeno: 25.01.2020.)
- Ghanooni, A.R., (2012) 'A Review of the History of Translation Studies', *Theory and Practice in Language Studies*, 2(1), pp. 77-85 [online] Dostupno na: doi: 10.4304/tpls.2.1.77-85 (Pristupljeno: 05.03.2023.)
- Hariyanto.S. (2000) *The Implication of Culture on Translation Theory and Practice 1* [online] Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/322603803_The_implication_of_Culture_on_Translation_Theory_and_Practice_1 (Pristupljeno: 05.08.2019.)
- "Help movie", Dostupno na <https://famousauthors.org/kathryn-stockett> (Pristupljeno: 19.11.2022.)
- Idlibi, D. (2018) *Culture-specific terms related to social culture with reference to English and Arabic* [online] Dostupno na: <https://www.academia.edu/40082929/>

Culture_specific_terms_related_to_social_culture_with_reference_to_English_and_Arabic
(Pristupljeno: 18.01.2020.)

- "Kathryn Stockett", https://goodreads.com/author/show/1943477.Kathryn_Stockett
(Pristupljeno: 05.03.2023.)
- Kirby, Ph. (n.d.) *Double and Multiple Negatives* [online] Dostupno na <https://www.scribd.com/document/432579925/Philippa-Kirby-Double-and-Multiple-Negatives-GREEK> (Pristupljeno: 04.08.2019.)
- Osman, A. (2017) 'Definition of translation', *Translation Journal*, October 2017 issue [online] Dostupno na <https://translationjournal.net/October-2017/definition-of-translation.html>
(Pristupljeno: 19.07.2020.)
- Procter, P.(1995) "Slang", *Cambridge International Dictionary of English (CIDE)*.
Cambridge: Cambridge University Press
- "Sass", u *Longman Dictionary of Contemporary English*, Dostupno na: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/sass> (Pristupljeno: 27.12.2020.)
- "Shoot", u *Macmillan Dictionary*, Dostupno na: https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/shoot_3 (Pristupljeno 27.12.2022.)
- "Tušta i tma", Dostupno na: <https://amarilisonline.com/glossary/tusta-i-tma-znacenje-poreklo-izraza/> (Pristupljeno: 25.12.2022.)
- "Yes Ma'am" u *Dictionary.com*, Dostupno na: <https://www.dictionary.com/e/slang/yes-maam/> (Pristupljeno: 25.12.2022.)
- Ware, L., (2013) 'Civil Rights and the 1960s: A Decade of Unparalleled Progress', *Maryland Law Review*, 72(4), pp. 1087-95 [online] Dostupno na: <https://digitalcommons.law.umaryland.edu/mlr/vol72/iss4/4/> (Pristupljeno: 20.12.2022.)